БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЁШ ЛЕНИНЧИ

Газета 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган

1990 йил 5 апрель Пайшанба
№ 65 (13. 501). Баҳоси 3 тийин.

• ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ОРГАНИ •

ЎЗБЕКИСТОН КОМСОМОЛИ 65 ЁШДА!

Жумҳуриятимиз Ленинчи Коммунистик Ёшлар Иттифоқининг юбилейи муносабати билан барча ветеранларни, комсомол ходимлари ва аъзоларини муборакбод этамиз.

Хадича опа Муҳамедова комсомол ветерани. Жумҳурият миқёсидаги пенсионер.

Хадича опа бугунги комсомолнинг жамиятдаги тутган ўрнидан ташвишланади.

— Ёшларимиз одобсиз, ялқов, беттачопар, лоқайд бўлиб бормоқда, — дейди у. — Бизнинг комсомол пайтларимиз, эҳ, у даврлар бошқача эди. Ҳозир бу ҳақда ёшларга айтсанг ишонишмайди.

Комсомол ўз обрўсини тиклашига жуда ишонгим келади. Бу эса ўз-ўзидан бўлмайди. Тинимсиз ишлаш, изланиш керак.

СУРАТДА: Хадича опа Муҳамедова пойтахтдаги 19-мактаб ўқувчилари даврасида.

Муҳаммад АМИН суратга олган.

Танишинг: ВЛКСМ XXI съезди делегати

МУХТОР ВАКИЛЛИК МАСЪУЛИЯТИ

МАМЛАКАТИМИЗДА давом этаётган қайта қуриш иши ёшларни ҳам лоқайд қолдирмади. Улар жойларда тўпланиб қолган муаммоларни собитқадамлик билан бартараф этиш учун амалий ҳаракат дастурини ишлаб чиқмоқдалар. Ёшлар эндиликда ўз ҳақ-ҳуқуқларини англаб етишмоқда. Улар комсомолнинг мавқеини тиклаш йўлида ҳар бир масалага ўз муносабатларини билдиришаётир. Нуқсонларга барҳам бериш йўлларини қидирмоқдалар. Мана шундай ишларни амалга оширишда журъатли, ташаббускор, халқ манфаатини кўзловчи ёшларга катта ишонч билдирилаётганлиги бунинг ёрқин далилидир.

Вилоят комсомол ҳисобот-сайлов конференциясида Пастдарғом ноҳия комсомол қўмитасининг биринчи котиби Абдураззоқ Тиллаевга ҳам комсомол-ёшлар юксак ишонч билдиришди. У ВЛКСМ XXI съездига делегат қилиб сайланди. Абдураззоқ Тиллаев турли ташкилот ва хўжалик комсомол-ёшлари билан учрашувлар, суҳбатлар ўтказиб, уларнинг муаммолари ва таклифларини ўрганмоқда. Кези келганда уларга ўз муносабатини билдирмоқда.

Яқинда у Жума шаҳридаги 55-ўрта ҳунар-техника билим юрти талабалари билан учрашиб, уларни қийнаётган масалалар билан танишди. Шунда саволларга жавоб берар экан, делегат иқтисодий танглики келтириб чиқарган асосий масалаларга ҳам тўхталиб ўтди. Жумладан, у мамлакатимизда ҳарбий харажатлар учун жуда кўплаб маблағ сарф этилаётганлигини таъкидлади.

Шу туфайли кўпгина рўзғор учун керакли бўлган маҳсулотлар камёб бўлиб қолди. Бу йил ҳарбий харажатлар учун Иттифоқимизда ҳар йилгидан ўн миллиард сўм кам сарфланиши кўзда тутилган. Бу, албатта, меҳнаткашларнинг моддий фаровонлигини кўзлаб қилинаяпти, деди делегат ўз сўзида.

Учрашув ниҳоясига етгач, делегатни суҳбатга тортдим:

— Мана, жумҳуриятимиз 1991 йилдан хўжалик ҳисобига ўтади. Бу, менимча, ёшларнинг меҳнатига ҳам ижобий таъсир кўрсатиши керак!..

— Албатта, негаки, ҳозиргача жумҳуриятимиз ҳудудидан чиқиб кетаётган кўплаб маҳсулотлар ҳисоб-китоб қилинмади. Унинг кўпчилик қисми умумиттифоқ дошқозонига бориб қўшилмоқда. Аммо шунга яраша рағбатлантирилмаётганлиги меҳнаткашларда ҳақли норозилик уйғотмоқда. Ўзбекистонимизнинг ўзи қишлоқ хўжалигининг биргина тури бўлган пахтадан ҳар йили 25 миллиард сўм соф даромад бериши аниқланди. Демак, ёшлар учун хўжалик ҳисоби катта фойда келтириши шубҳасиз.

— Ҳамма жойда бўлгани каби, ноҳиямизда ҳам ишсиз юрган ёшлар кўплаб учрайди. Бу муаммони бартараф этиш учун, сизнингча, эътиборни асосан нималарга қаратиш лозим!

— Тўғри, буни тан олиш керак. Бироқ бундай ачинарли ҳолни бартараф этиш учун ишлаб чиқариш корхоналари қуриш зарурати туғилади. Булар аста-секинлик билан амалга оширилади. Ачинарлиси шундаки, ноҳия бўйича меваларни сақлайдиган омборхоналар ҳеч қаерда йўқ. Оқибатда бозорда нарх-наво «том бўйи» сакрамоқда. Бир килограмм олма ҳозир 3-5 сўм. Моддий аҳволи ночор бўлиб турган меҳнаткашнинг қўли бунга ҳадеб етавермайди. Мана шундай етилган масалаларни ҳал этмоғимиз лозим. Шунда ҳам халққа яхши бўлади, ҳам ёшлар иш билан таъминланади. Яқинда «8 Март» тикувчилик фабрикасининг шохобчаси кенгайтирилади. Бу кўплаб хотин-қизларни иш билан таъминлашни енгиллаштиради. Шуни айтиш керакки, ёшларимизда баъзи айблар ҳам йўқ эмас. Улар ота-она бағридан чиқиб, дашт зоналарга, хўжаликларга ишга боришни хоҳлашмайди. Ҳолбуки, у ерда пахта далалари деҳқон меҳрига интиқ.

— Бошланғич комсомол ташкилотларининг фаолиятини кучайтириш учун нималарга эътибор бериш керак!

— Менимча, аввало ёшларга ишониш керак. Қўмита таркибини жанговарлик асосида тузиш зарур. Бошланғич ташкилот бир ишни бошлайди. Юқоридан иккинчи кўрсатма келгандан кейин ҳалиги биринчи иш иккинчи даражали бўлиб қолиб, кейинги топшириқни бажаришга киришиб кетамиз. Бу ўртада на биринчи топшириқ бажарилади, на иккинчиси. Биздаги энг катта камчилик мана шунда деб биламан.

— Ахир комсомол Уставидаги демократик марказлаштириш принципини бузиб бўлмайди-да. Чунки, юқори ташкилотнинг қарорлари қуйи ташкилотлар учун мажбурийдир. Шундай эмасми!

— Уставда шундай бандлар бор. Лекин ёшлар энди нимага асосланиб иш тутиш кераклигини ўзлари тушуниб олишмоқда. Биласизми, ўша юқори ташкилотнинг қарорлари кўпинча қуруқ қоғозда қолиб кетади. Баъзи хўжалик ёки ташкилотда эса бунинг қиммати ҳам бўлмайди. Ахир энди ёшларнинг иши мажбурийликка асосланиши керак эмас-да. Уларнинг ҳаракат дастури аниқ ва қўл етадиган бўлишига тарафдорман. ВЛКСМ XXI съездида имкон бўлса, ўша бандни ўзгартириш ёки Уставдан чиқариб ташлашни таклиф қилган бўлар эдим.

— Комсомол ички ҳаётида ҳам муаммолар борми!

— Бўлганда қандай. Бирор хўжалик ёки ташкилот ҳисобида шу жойда ишламайдиганларнинг ҳам ҳисоб карточкалари туради. Баъзан ёшлар билиб-билмай ҳисоб карточкасини чиқармасдан, бошқа корхонага жўнаб кетишади. Уни тартибга солишга уриниб кўраяпмиз. Лекин натижа қониқарли эмас. Чунки, ёшларни ишга қабул қилаётган ташкилот «комсомол билетинг қани, ҳисоб карточкангни чиқариб кел», деб сўров қоғози бермайди. Уларга ёнингда меҳнат дафтарчанг бўлса бас, марҳамат ишлайвер. Буни ҳам ўйлаб кўришимиз керак.

Ғайрат БОБОҚУЛОВ.
Самарқанд вилояти, Пастдарғом ноҳияси.

ЎЗБЕКИСТОН ЛЕНИНЧИ ҚОММУНИСТИК ЁШЛАР ИТТИФОҚИНИНГ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИГА

Ўзбекистон уруш ва меҳнат ветеранлари жумҳурият кенгаши жумҳуриятдаги барча ветеранлар номидан Ўзбекистон комсомолини, жумҳурият ёшларини шонли сана — ВЛКСМнинг жанговар отрядларидан бири — Ўзбекистон Ленинчи коммунистик ёшлар иттифоқининг ташкил топганига 65 йил тўлиши муносабати билан қизғин ва чин юракдан қутлайди.

Ўзбекистон комсомоли фирқа билан биргаликда унинг раҳбарлиги остида униб-ўсди, вояга етди.

Комсомол Октябрь ғалабасини ички ва ташқи душманлардан ҳимоя қила туриб, жангларда чиниқди. Минглаб ўзбекистонлик комсомоллар матонат ва қаҳрамонлик кўрсатиб, совет ҳокимиятини ҳимоя қилишга салмоқли ҳисса қўшдилар.

Ўзбек комсомоллари халқ хўжалигини тиклаш, социалистик маданиятни ривожлантириш, аёлларнинг тенг ҳуқуққа эришишлари йўлида фаол курашдилар.

Улуғ Ватан уруши йилларида ҳам комсомол мислсиз қаҳрамонликлар кўрсатди. Ўзбекистон комсомол ташкилоти фронтга 220 мингдан зиёд ўғил ва қизини юборди. Бу Иттифоқ комсомолларининг 65 фоизига тенг эди.

Урушдан кейинги йиллар жумҳурият комсомоллари халқ хўжалигини тиклаш ва янада ривожлантириш ишига катта ҳисса қўшдилар.

Ҳозир ҳам, Советлар мамлакатида ва жумҳуриятимизда Коммунистик партиянинг ташаббуси билан социалистик жамиятни Улуғ Октябрь идеаллари асосида янгилаш иши кенг қулоч ёзган бир вақтда, Ўзбекистон комсомоллари ва ёшлари қайта қуриш жараёнининг олдинги сафларида бормоқдалар.

Биз, фирқа, уруш ва меҳнат ветеранлари сиз, ўғил ва қизларимизга бундан кейин ҳам Ватанимиз бахти ва гуллаб-яшнаши йўлида матонат-ла курашинг, деган муқаддас даъват билан мурожаат қиламиз. Ватанимиз чегараларини, унинг озодлигини ва ҳудуди дахлсизлигини, Иттифоқимиз барча халқларининг дўстлиги ва бахтини қатъият билан ҳимоя қилинг.

Ёдингизда сақланг — Советлар мамлакати, жумҳуриятимизнинг келажаги ва СССР халқларининг гуллаб-яшнаши сизга боғлиқ, чунки сиз, ёшлар кекса авлод ўрнини босасиз, ундан буюк Ватанимиз учун буюк жавобгарлик эстафетасини қабул қилиб оласиз!

Боболарингиз ва оталарингизнинг бундай улуғ ишончига доимо муносиб бўлинг!

Ўзбекистон уруш ва меҳнат ветеранлари жумҳурият кенгаши Ўзбекистон Ленин комсомолига чин қалбдан доимо социалистик идеалларга содиқ бўлишни, ўз сафлари бирлигини мустаҳкамлашни, Ленин партиясига у олиб бораётган совет жамиятини янгилаш бўйича улкан ишда фаол ёрдам беришни тилаб қолади.

Р. ҒУЛОМОВ,
Жумҳурият уруш ва меҳнат ветеранлари кенгашининг раиси, СССР халқ депутати.

ЛИТВА КОМСОМОЛИНИНГ МУРОЖААТНОМАСИ

Ўз сафларида 35 мингдан ортиқ ВЛКСМ аъзосини бирлаштирган Литва Ленинчи Коммунистик Ёшлар Союзи съездининг қатнашчилари съезд номидан СССР Президентига қуйидаги баёнот билан мурожаат қилдилар:

«Литва Совет Социалистик Республикасида сўнгги ҳафталарда бўлиб ўтган воқеалар республикада реал ҳокимиятни қўлга олган «Саюдис» раҳбарлари танлаган йўл мухолифлик ва ғоят хатарли ва олдиндан айтиш қийин бўлган кескинлик сари олиб боришини яққол кўрсатди. ЛССР Олий Советидаги бир неча ўн киши биргина қарор билан юз минглаб кишиларнинг тақдирини ўзгартириб юбордилар. Литвада рўй берган воқеа — сўнгги йиллардаги воқеаларининг қонуний якунидир, аммо бу барча республикаларга нисбатан жиддий огоҳлантириш, энг илғор ўзгартишлар Совет Федерацияси мавжудлигини хавф остига қўювчи салбий оқибатларга олиб келиши мумкинлигининг яққол намунасидир.

Литва Олий Совети СССР халқ депутатлари учинчи Съездининг қарорини ва Сизнинг фармонларингизни бутунлай назар-писанд қилмади. ЛССР Олий Совети эълон қилган қонун лойиҳасига мувофиқ ЛССР Олий Совети ҳозирги составининг сиёсатини маъқулламаган биз, Ленин комсомоли аъзолари, КПСС аъзолари ва барча кишилар жиноий жавобгарликка тортилишимиз мумкин.

Юқорида айтилган фикрларга асосланиб биз ССР Иттифоқининг Президенти сифатида Сизга қуйидаги таклиф билан мурожаат қиламиз.

1. ЛССР территориясида СССР қонунларини бажариш учун Литва ССРда бевосита Президент бошқаруви жорий этилсин.

2. Ушбу мурожаатнома барча оммавий ахборот воситалари, радио, телевидение орқали эълон қилинишини сўраймиз.

(ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ ГИМНИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

Ўзбекистон ССР Олий Советининг маданият, фан, халқ таълими ва маданий меросни асраш, миллатлараро муносабатлар, тил ва байналмилал тарбия масалалари доимий комиссияларига Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Давлат гимнининг янги матни ва музикасини тайёрлаш ишларини ташкил этиш топширилсин.

Давлат гимни матни ва музикасининг янги таҳрири лойиҳаси халқ муҳокамасига қўйиш учун матбуотда эълон қилинсин.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг Раиси М. ИБРОҲИМОВ.

Тошкент шаҳри, 1990 йил 31 март.

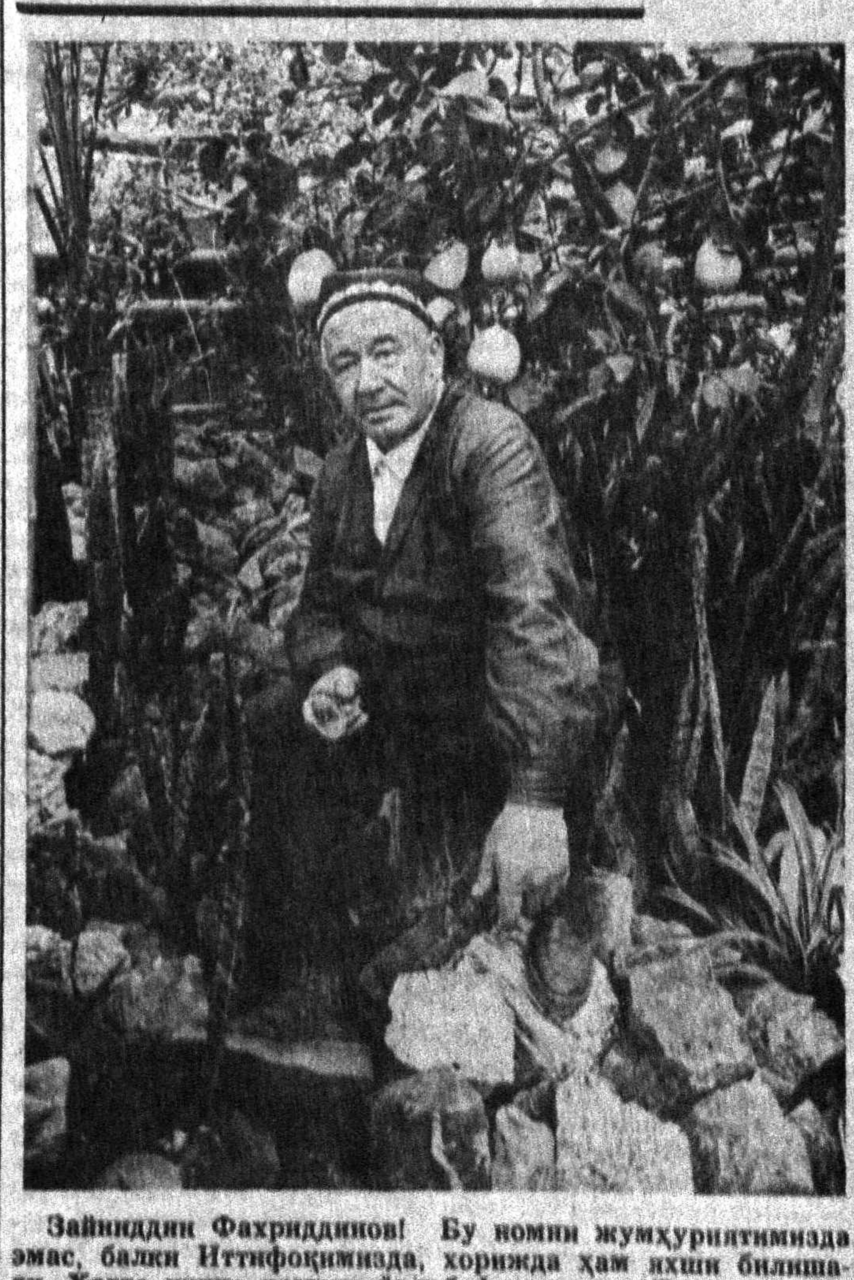
КУН ТАРТИБИДА ТАШКИЛИЙ МАСАЛА

Янги ташкил этилган Жиззах вилоят комсомол қўмитасининг пленуми бўлиб ўтди. Пленумда аввал Ғаллаорол ноҳия комсомол қўмитасининг биринчи котиби бўлиб ишлаган **Комил АБДУСАТТОРОВ** вилоят комсомол қўмитасининг бюро аъзоси ва биринчи котиби этиб сайланди.

Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитасида ишлаган **Равшан МАМАТҚУЛОВ** вилоят комсомол қўмитасининг бюро аъзоси ва иккинчи котиби, **Ботир ТЎРАЕВ** ва **Ирина ПОПКОВА**лар вилоят комсомол қўмитасининг бюро аъзолари ва котиблари этиб сайландилар.

Пленум ишида Жиззах вилоят фирқа қўмитасининг иккинчи котиби Ю. К. Галькин ва Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитасининг биринчи котиби А. Носиров ўртоқлар иштирок этишди.

Улардан ибрат олинг

Зайниддин Фахриддинов! Бу номни жумҳуриятимизда эмас, балки Иттифоқимизда, хорижда ҳам яхши билишади. Ҳатто унинг номини ўйлаб фазогирлар Ердан анча олисда, коинот қўйнида такрор-такрор тилга олишган. Унинг сахий қўллари билан етиштирилган «олтин олма»лар уларга шифо бағишлаган, ғайратларини оширган.

Зайниддин Фахриддинов! У халқимизнинг фахрий академиги. Бу юксак баҳо. Халқимизга зарур ва манзур бўлган лимон ва бошқа субтропик меваларни етиштириб, ўзига хос мактаб ярата олганлиги учун ҳам шундай эъзозга мушарраф бўлган. Қайта қуриш ва ошкоралик, хўжалик ҳисобига ўтиб ишлаш, унинг ва ҳамда у билан бир сафда туриб ишлаётган фарзандлари учун кенг имконият лар йўлини очиб берди.

Бугун сизга Зайниддин ака ҳақида батафсил ҳикоя қилиб берамиз.

3-бетга қаранг!

Биринчи саҳифага мактуб

НОМЗОДНИ ХАЛҚ ТАНЛАСИН

Ҳурматли муҳаррир!

Сешанба куни рўзномангизда камдан-кам учрайдиган хабар ўқиб қолдим. Ўзбекистон ССР Олий Советининг мажлиси тўғрисидаги информацион билдиришда шундай деб ёзилди: «Депутат Н. В. Рябов республикадан ташқарига жўнаб кетиши муносабати билан депутатлик ваколатларини ўзидан соқит қилиши тўғрисидаги ариза билан мурожаат қилди. Олий Совет бу илтимосни қондирди, 248-Наманган сайлов округида қайта сайлов ўтказишга қарор қилинди».

Жуда яхши. Аммо менда шунга қўшимча тарзда битта таклиф бор эди. Ана шу бўшаган ўринга илгариги вақтлардагидек ўз-ўзидан бирон номенклатурадаги ўртоқни эмас, ҳақиқий халқ вакилини номзод қилиб кўрсатсак. Номзодни ўша мавзедангина эмас, бутун жумҳурият халқи биргалашиб кўрсатилса ва энг муносиблари рўйхатга киритилса.

Нега? Сайлов тартиби, сайловчиларнинг номзод кўрсатиш ҳуқуқлари бузилмайдими, деган савол туғилиши табиий. Гап шундаки, бу мавзедан бир марта номзод кўрсатиб, сайлов ўтказилган. Энди жумҳурият халқи, зиёлилар, эркин фикрли ҳамда эртанги кунимиз тақдири учун бирдай қайғураётган кишиларимиз фикрини ҳам инобатга олайлик.

Мен бундан буён бўшаб қоладиган депутатлик ўринларига референдум тариқасида бутун жумҳурият халқи биргалашиб номзод кўрсатишларини ва у матбуотда кенг муҳокама қилинишини таклиф қиламан. Чунки биз истаймизми-йўқми, Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига энг муносиб ҳисоблаган аллақанча номзодларимиз ўтган сайловда ҳар хил сабабларга кўра сайланмай қолдилар. Уларнинг ичида, айниқса, партия ва давлатнинг таниқли арбоби, жумҳуриятимиз равнақи учун ҳали кўп иш қилиши мумкин бўлган одам — Нуритдин Акрамович Муҳитдинов, катта академик олимимиз Мирзавали ака Муҳаммаджонов ва ёзувчи Уткир Ҳошимовларнинг борлиги жуда ачинарли. Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг биринчи сессиясида уларнинг ўрни жуда билиниб турди.

Дарҳақиқат, жумҳурият парламентида Нуритдин Акрамовичдек тажрибали ва кўпни кўрган одамнинг нур тўкиб, маслаҳат бериб ўтириши жуда-жуда ярашмасмиди?

Шунинг учун ҳам бўшаб қолган ўринга шахсан мен 248-Наманган сайлов округидан Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига ўзбек халқи бирдай севиб, ҳурмат қилувчи Н. Муҳитдинов номзоди кўрсатилишини таклиф қилган бўлардим.

Наманганлик сайловчилар бу фикрга бажонидил қўшиладилар, деб ўйлайман.

Муроджон МАНСУРОВ,
адиб.

Ўзбекистон комсомоли 65 ёшда

Комсомол авлодлар тақдирида

«...Яланг оёқ, яёв, ҳафталар йўл юриб, довон ошиб, биз фарзандларини сақлаб қолган, қадоқ қўл, заҳматкаш, йўқсилнинг боласи сифатида 1925—1926 йилларда шўро мактаби қучоғига бордим.

— Комсомол, даъватингга тайёрман, дегандим 1930 йили. Ўшанда Ленин комсомоли сафига эндигина қабул қилингандим. Ҳозир ёшим етмиш бешда. Босиб ўтган йўлим, кўрган-кечирганларим ҳар ҳолда ёшимга муносиб деб ўйлайман. 1934 йилдан то шу пайтгача муаллимлик қилиб келаман. Кимларгадир эриш туюлиши мумкин-у, аммо мен ҳамон ўзимни комсомол деб ҳис этаман. Чунки, комсомол боис ўқиб, касб ўргандим, ҳаётда ўз йўлимни топдим...»

Ушбу сатрлар муаллифи Наманган вилояти Поп ноҳиясидаги Ғурумсарой қишлоғидаги ВЛКСМ номли 28-ўрта мактабнинг кекса муаллими, Улуғ Ватан уруши, меҳнат ва комсомол ветерани, Ўзбекистон ССР ва СССР халқ маорифи аълочиси Турди ота Толиповдир.

Комсомол вояга етказган минглаб кишиларнинг бири у. Қолаверса, Турди оталар Ўзбекистон комсомоли тарихининг жонли шоҳидларидир. Комсомол мавқеи тўғрисида гап кетганда тез-тез тилга олаётган йигирманчи, ўттизинчи йиллар комсомоллари улар.

Дарвоқе, комсомол мавқеи тўғрисида икки оғиз сўз. Тўғри, кейинги пайтларда комсомол сўзининг бирмунча оҳори тўкилди. Бунга сабаб нима? Тан олиш керак. Жамиятимизнинг мавқеига, унинг бошида турган коммунистик фирқамизнинг мавқеига ҳам путур етди-ку? Акс ҳолда бугунги инқилобий қайта қуришга не ҳожат эди?

Демак, советлар, фирқа ва комсомолдаги янгиланиш жамиятнинг янгиланишини таъминлайди. Шу маънода бугун олтмиш беш ёшини нишонлаётган Ўзбекистон комсомолининг ютуқ ва камчиликларидан келиб чиқиб ёндошсак тўғрироқ бўлур эди.

Эрта-индин Москвада ўз ишини бошлайдиган ВЛКСМнинг навбатдан ташқари XXI съездини бугун ҳар бир комсомол ходими аъзоси интиқлик билан кутаётгани сир эмас.

Комсомолнинг эндиги тақдири ана шу катта анжуманда ҳал этилади.

СУРАТЛАРДА: (юқорида) **Самарқанд шаҳар комсомол қўмитасининг 3 пленуми делегатлари** (1926 йил), (чапда) **ВЛКСМ XXI съезди делегати Муҳиддин Мелиев** (Андижон), (ўнгда) **Хоразм вилоят Хива ноҳияси комсомол қўмитасининг иккинчи котиби Гулираъно Маткаримова,** (пастда) **Ўзбекистон комсомоли Марказий Қўмитаси ходимлари.**

(1960 йиллар).

СИНОВЛАРДА ТОБЛАНГАН ЁШЛИК

ЎЗБЕКИСТОН КОМСОМОЛИ мураккаб жараённи бошидан кечирди. Инқилобнинг нурли қуёшини шоду-хуррамлик билан кутиб олган ўзбек йигит ва қизлари ҳар бир соҳада фаол бўлишга, партиянинг содиқ ёрдамчисига айланишга ҳаракат қилишди. Янги тузумнинг дастлабки йиллариданоқ ўзбек комсомолларининг катта авлоди мураккаб синовларда тобланиб, катта кураш йўлини босиб ўтишган.

Тарихий даврни бошидан кечиришга киришган жумҳурият ёшлар ташкилоти мураккаб жараёнда таркиб топди. Ўша йилларнинг оловқалб вакиллари бўлган Ғ. Муродбоев, Ш. Забиров, Г. Федоров, Ю. Кугель, Н. Мельников, Н. Хаймин, Л. Колесников, К. Худойбердиев, К. Алимов, С. Тотибеков ва бошқалар буюк ўзгаришларнинг олдинги сафларида боришди. Ана шу ёшларни бир ташкилотга жамлаштиришда Ўзбекистон комсомолининг 1 таъсис съезди муҳим аҳамиятга эга бўлди.

1924 йилнинг охирида Ўзбекистон ССРнинг ташкил этилиши муносабати билан жумҳурият ёшларининг мустақил ташкилотини эълон қилиш вазифаси кун тартибига қўйилган эди. Ўзбекистон комсомолини алоҳида ташкилот деб эълон қилган 1 таъсис съезди ўша пайтдаги жумҳурият пойтахти Самарқанд шаҳрида 1925 йилнинг 5-8-апрель кунлари бўлиб ўтди. Съездда 22 минг комсомол аъзосидан ҳал қилувчи овоз билан 197 ва маслаҳат овози билан 51 делегат қатнашди. Съездда Ўзбекистон комсомоли Ташкилий бюросининг ҳисоботи тингланди. Шунингдек, ёшлар анжуманида кўрилган бир қатор масалалар бўйича тегишли қарорлар қабул қилинди. Съездда илк бор Ўзбекистон комсомоли мустақил ташкилот, деб эълон қилиниб, 49 кишидан иборат бўлган Марказий Қўмита аъзолари сайланди.

Бу съездни муваффақиятли ўтказишда Абдулла Набиевнинг хизматлари катта бўлди. У Фарғона комсомолларининг етакчиси сифатида 1924 йилда Қўқон эски шаҳар комсомол қўмитасининг масъул котиби бўлиб ишларди. 1925 йилнинг мартида А. Набиев вилоят комсомол қўмитаси составига сайланиб, сиёсий маориф бўлимига мудир этиб тасдиқланди. Кейинроқ у жумҳурият комсомоли Марказий Қўмитасига чақирилиб, у ерда меҳнат қила бошлади. У комсомол топшириғи билан Сурхондарё вилоятида босмачиларга қарши курашда фаол иштирок этди. Комсомол етакчиси тоғли Бойсун қишлоғида босмачилар билан бўлган тенгсиз жангда ҳалок бўлди.

Эргаш Бойҳамбоевнинг номи 20-йиллар комсомоли тарихида муносиб ўрин олган. У Наманган шаҳар комсомол ташкилотининг етакчиларидан бири эди. 1920 йилдан 1923 йилгача шаҳар ёшлар қўмитасининг масъул котиби бўлиб ишлаш билан бирга, босмачиларга қарши ўтказилган операцияларда фаол иштирок қилди. 1924 йилда Э. Бойҳамбоев ҳаётида унутилмас воқеа рўй беради. У партия сафига қабул қилиниб, РКСМнинг VI съезди ишида иштирок этиш шарафига муяссар бўлади. Ундан кейин бир қанча муддат Туркистон комсомоли Марказий Қўмитасининг масъул котиби бўлиб хизмат қилади. Ўзбекистон комсомол ташкилотини тузишда фаол иштирок этган Э. Бойҳамбоев унинг биринчи таъсис съездида Марказий Қўмита аъзолигига сайланди.

Ўзбекистон комсомоли тарихида ўзига хос из қолдирган ёшлардан бири — Тожихон Шодиевадир. У аёлларнинг инсоний қадр-қимматини асрлар бўйи таҳқирлаб келган тузум ва урф-одатларга қарши кураш бошлаган дастлабки комсомоллардан биридир. Фарғона вилоят комсомолининг биринчи конференциясида хотин-қиз делегатлар номидан сўзга чиққан Тожихон шундай деган эди: **«Биз ҳозир бу ерда озчиликмиз, лекин эртага сафимиз бир неча юзга ортади. Буни эса комсомол амалга оширади».** Унинг бу сўзлари ҳақ эканлигини ҳаёт исботлади. 19 ёшли Тожихон РКСМнинг VI съезди ишида фаол иштирок этиб, паранжисини ташлайди. Бу — кураш ва озодлик йўлини танлаган Шарқ қизининг дадил қадами сифатида тарихга кирган. 1925 йилда партия сафига қабул қилинган. Т Шодиева хотин-қизлар озодлиги, уларни меҳнатга жалб этиш борасида фаол курашди. Уни комсомол ва партия қаерга юбормасин, ўзининг ҳақиқий ватанпарвар эканлигини намоён этди.

Ўзбекистон комсомоли тарихида муносиб саҳифалар яратган яна бир оловқалб инсон Камол Шарипов эди. У самарқандлик камбағал деҳқон оиласида дунёга келиб, жуда барвақт етимлик гирдобига дучор бўлади. Шаҳардаги босмахонада фаол йигит ва қизлар билан бевосита ҳамфикрлик қилиб, инқилобнинг дастлабки кунлариданоқ янги тузум учун кураш олиб борди. Ўзбекистон комсомол ташкилотини ташкил этиш ишларида фаол иштирок этган К. Шарипов Марказий Қўмитаси составига сайланган ҳолда Хоразм вилоятида комсомол ишларини ташкил этишга жалб қилинган. Шундан кейин у Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Қўмитасининг масъул котиби ва «Ёш ленинчи» газетасининг муҳаррири этиб тайинланади. 1929 йилдан 1931 йилгача жумҳурият ёшларининг сардори сифатида катта ташкилотчилик ишларини олиб борди. 1931 йилда бўлиб ўтган РКСМнинг X съезди иштирокчилари унга катта ишонч билдиришиб, Марказий Қўмита составига киритишади. Съезддан кейинги бўлиб ўтган ташкилий пленумда эса К. Шарипов Марказий Қўмита котиби этиб сайланади. 1934 йилдан бошлаб то 1937 йилгача, яъни «халқ душмани», деб эълон қилингунга қадар К. Шарипов Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг мактаблар бўлимига мудирлик қилади. Оташин инсон шахсга сиғиниш даврида ноҳақ жабрланиб, қамоқ лагерида оламдан ўтган.

Биринчи беш йилликлар топшириқларини бажариш жумҳурият комсомоллари учун катта синов бўлди. Ўзбек комсомоллари Чирчиқ электрокимё ва Тошкент тўқимачилик комбинатлари қурилишида ёшларга хос жасорат билан меҳнат қилишди. Катта Фарғона канали қурилишида 73 минг, Зарафшон каналини бунёд этишда эса 25 минг комсомол-ёшлар кўрсатган жасорат беқиёсдир.

Партия комсомолга яна бир юксак вазифа — қишлоқ хўжалигини коллективлаштиришнинг ташкилотчиси ва ташаббускори бўлишни топширади. 1928 йилнинг май ойида бўлиб ўтган РКСМнинг VIII съезди қишлоқ хўжалигини коллективлаштириш борасида комсомол фаолиятининг дастурамалини ишлаб чиқди. Жумҳуриятимизда коллективлаштириш ўзига хос аҳамият касб этиб, аввало пахта экиладиган Фарғона, Самарқанд ва Тошкент вилоятларини ўз ичига қамраб олиши лозим эди. ЎзЛКСМ Марказий Қўмитаси жумҳуриятдаги барча ёшлар ташкилотларига бу борада мурожаат билан чиқади. Унда деҳқон хўжаликларини социалистик бирлаштириш учун юриш сиёсий ва хўжалик аҳамиятига молик вазифа эканлиги таъкидлаб ўтилган эди.

Кейинги тикланиш йилларида жумҳурият ёшлари ўзларига бириктирилган барча соҳаларда фидокорона меҳнат қилишди. Улуғ Ватан уруши йилларида қанчадан-қанча ўзбек ўғлонлари душман билан бўлган тенгсиз жангларда она-Ватанни немис-фашист босқинчиларидан озод этишда жонбозлик кўрсатишди. Ғалаба билан қайтган комсомоллар вайрон бўлган шаҳар-қишлоқларни тиклашда туну-кун меҳнат қилишди.

Ҳозирги кунда мамлакатимиз миқёсида қарор топаётган қайта қуриш комсомол ҳаётида ҳам кескин бурилиш ясамоқда. Тан олиб айтиш керакки, кейинги йилларда ҳукм сурган турғунлик даври комсомол ишини ҳам издан чиқишига олиб келди. Баландпарвоз шиорлар унинг ҳақиқий ишини кўрсатмай, аксинча, инқирозга юз тутишига мажбур этди. Ҳаётимиздаги янгиланиш ва покланиш туфайли ўз ишини қайта қураётган Ўзбекистон Комсомол ташкилотлари шу кунларда ВЛКСМнинг XXI съездини муносиб кутиб олишга ҳаракат қилишмоқда. Унинг ҳужжатлари бошланғич ташкилотларда ўрганиб чиқилаётир. Кенг ёшлар муҳокамасига сабаб бўлаётган бу ҳужжатлар унинг ишини янада яхшилашга имкон туғдириши шак-шубҳасиздир.

ЖУМҲУРИЯТ КОМСОМОЛИНИНГ биринчи таъсис съезди бўлиб ўтганига роппа-роса 65 йил бўлди. Ана шу йиллар давомида жумҳурият комсомол ташкилоти ҳар томонлама ривожланди. Унинг сафида қанчадан-қанча оловқалб йигит-қизлар камол топди. Улуғ Октябрь инқилоби туфайли бошланган кураш бугунги кунда янгича кўринишда давом этмоқда. Шак-шубҳа йўқки, бу курашда жумҳуриятимиз йигит ва қизлари фаол иштирок этишаяпти.

И. УСМОНОВ.

Бизнинг номзод

ЭЛНИНГ ЎРОЛ БОЛАСИ

ЧИРОҚЧИ ДЕГАНДА бепоён даштлар, қир-адирлар, олтин буғдойзорлар, пахтазорлар, бедапоялар, полиззорлар, сурув-сурув қўй-қўзилар ўтлайдиган яйловлар кўз ўнгимдан ўтади. Чироқчи деганда ўрта аср удумларини асраб қолган ғала-ғовур, гувиллаган Пайшанба бозори кўз ўнгимдан ўтади.

Чироқчи деганда Алпомишнинг Бойчибори, Гўрўғлининг Ғиркўки невара-эваралари саналмиш сағриси кенг, пешонаси дўнг, арғумоқ отлар ва улар устидаги эгарлар, узанги-жуганлар, жабдуқлар, хуржунлар, жаҳон қандолатчилигининг олий нави саналган парвардалар, бир тишлами оғзингизга тегса, тами юз йил кетмайдиган яхналар, ранги-рўйи камалакдек товланадиган гиламлар, поёндозлар кўз ўнгимдан ўтади. Чироқчи деганда қўноқли, «Мирзақурли» тўйлар, «кураш — олиш» давралари, кўпкари, сайиллар каби сон саноқсиз удумлар — ота-боболарнинг асрлар тўфонидан кўз қорачиғидек асраб-авайлаб олиб ўтган анъаналари, ўз «уруғ»и, қавми орияти учун етти яшаридан етмиш яшаригача етти кун ётиб ёқалашадиган, соқол-мўйлови буралган полвонкелбат одамлар кўз ўнгимдан ўтади. Бу юртнинг полвонлари, чавандозлари, ҳокимлари, олим-у фозиллари, бахшилари эл донғини бошқа элларга ёйган, эл орияти учун талашиб-тортишган...

Ўрол ҳам ана шу юртда — Чироқчида туғилиб ўсди. Ўролни Тошкент дорилфунунида талабалик йилларидан бери биламан. Домлаларнинг дарс ўтиш сифати, адабиёт, санъат, журналистика ҳақидаги тонготар баҳсларда, дилтортар суҳбатларда бақамти эдик. У 1973 йил ўқишни битириб, Ўзбекистон телевидениясида муҳаррир бўлиб ишлай бошлади. 1981 йилдан адабий драматик, 1988 йилдан мусиқали кўрсатувлар редакциясида Бош муҳаррир бўлиб ишлаб келмоқда.

Ўрол кўп қиррали ижодкор. Аввало, у устоз танқидчилар изидан қадамба-қадам бориб, адабий жамоатчиликнинг ишончини оқлади, адабиётимизнинг умумий муаммолари, айниқса, адабий танқидчилик тараққиётининг йўналишлари ҳақида қатор мақолалар ёзди. У адабий жараёнга фаол аралашиб, катта-катта баҳсларда ўз фикрини далиллик билан асослай оладиган танқидчи эканини кўрсатди. Унинг чиқишларида билимдон ва одил танқидчи шахси шаклланаётгани намоён бўлди. У ўзбек танқидчилигида янги йўл, янги бўлганда ҳам ниҳоятда мураккаб ва машаққатли йўл — танқидчиликнинг услубий изланишларига баҳо беришни танлади. Шу тариқа «Танқид ва услуб» китоби майдонга келди. Мунаққид танқидий тафаккур босқичлари ҳақида тўхталар экан, бой хазинага эга бўлган ўзбек танқидчилигини ўрганишга арзийдиган жиддий мавзуларни, турли авлодга мансуб мунаққидларнинг ўзига хос ижодий услубини, улар ижодида илмий тафаккур билан образли тафаккурнинг қоришиқ намоён бўлаётганини очиб берди. Ўрол бу тадқиқотида «Пашшадан фил ясамайдиган, филдан пашша ясашни эса хаёлга ҳам келтирмайдиган» (Р. Ҳамзатов) одил танқидчи шахсини намоён этди.

У мунаққид сифатида ўз фикрларини амалиётга қўллаган ижодкорлардан бири. У Ўзбекистон телевидениеси адабий-драматик кўрсатувлар редакциясида Бош муҳаррир бўлиб ишлаган кезларида «Илҳом», «Ёзувчи ва замон», «Ижод гулшани», «Ижодий учрашувлар», «Бир асар тарихи» каби туркум кўрсатувлар ташкил этди. Айни пайтда «Навоий», «Гирдоб», «Абадият қонуни», «Олмос камар», «Оқ кема», «Медия» каби ўнлаб кўп қисмли видеофильмларга муҳаррирлик қилди. Оқсоқол ёзувчи ва шоирлар ҳақида эса туркум телеочерклар яратиб, «олтин фонд»га ўтказди.

Ўрол Ўтаев телевидение амалиётчиси ва назариётчиси сифатида истеъдодини тўла намоён этаётган ижодкорлардан бири. Унинг «Теледраматургия уфқлари», «Телевидение ва коммунистик тарбия» китоблари телевидение мутахассислари ва Тошкент Давлат дорилфунуни журналистика факультети талабаларига ўзбек тилидаги ягона қўлланма вазифасини ўтамоқда.

Халқ ижоди дунёга тенгдош санъатдир. Халқ яратган ижод намуналари ўша халқнинг тарихи ва тақдирини, истиқбол сари интилишларини акс эттирувчи ёрқин кўзгудир. Зеро, қадим-қадимдан халқимизнинг қувончига ҳам, қайғусига ҳам халқ ижодининг сарчашмалари шерик, мададкор бўлиб келган. Қалбларга ором бағишловчи «алла»лар, дилларни энтиктирувчи «ёр-ёр»лар, лапарлар, термалар, юракларни эзиб юборувчи марсиялар, карнай-сурнай, тамбур куйлари, мақом наволари, достонлар, эртаклар, мақол ва маталлар одамларни Ҳалоллик, Диёнат, Садоқат, Яхшилик ва Вафодорликка ундовчи маънавий хазинага айланган. Лекин Ўзбекистонда кўп йиллар ноёб, нодир санъатни, дунёда энг бой, ранг-баранг халқ оғзаки ижодини тўла тарғиб ва ташвиқ этиш имкони бўлмади. Ваҳоланки, Марказий телевидениеда «Халқ ижоди» билан шуғулланувчи махсус редакция, қардош жумҳуриятларда ҳам «Халқ ижоди» бўлимлари фаолият кўрсатаётган, рус халқининг қадимий қаҳрамонлиқ эпоси «Игорь полки жангномаси»нинг 800 йиллиги тантанали байрам қилинган бўлса-да, 1974 йил Ўрол Ўтаевнинг телевидение раҳбарларига «Халқ ижоди» бўйича кўрсатув ташкил этиш ҳақидаги таклифи «Халқ ижоди бой, бахшилар зўр, лекин улар ички овозда айтишади, аскиячилар эса қалтис — оғзидан боди кириб, шоди чиқади» деган раддияни олди...

Ниҳоят, 1981 йил Ўрол Ўтаев болалигида сеҳрланган ва қалбидан мангуга абадий ўрин олган сирли туйғулар, қолаверса, халқ маънавий мероси олдидаги бурч ва масъулият ҳисси туфайли Ўзбекистон телевидениесида «Халқ оғзаки ижоди» кўрсатувини ташкил этишга киришди. Лекин раҳбарлар бу кўрсатув билан «адабиёт» эмас, мусиқали кўрсатувлар редакцияси шуғуллангани маъқул деб, мужмал жавоб қилишди.

1983 йилнинг май ойида «Халқ ижоди» кўрсатувининг илк сони эфирга чиқди. Халқ бу кўрсатувни қандай кутиб олди? Тан олиб айтганда, кўрсатув халқимизга олам-олам қувонч, завқ бағишлади. Кейинги йилларда «Халқ ижоди» саҳифасида 80 дан зиёд янги номлар — умидли бахшилар, ўнлаб халқ созандалари кашф этилди. Мактублардан аёнки, эътироф этишларича, бу соҳага эътибор камлигидан ранжиб, қўлига узоқ йиллар дўмбира ушламай кетган ўнлаб кекса бахшилар, созчилар, яна дўмбираларини қайта қозиқдан олдилар. Шовот, Нарпай, Хива, Деҳқонобод ноҳияларида бахшилар тўгараги тузилди. Жумҳуриятимизда якка-ю ягона чанқовузчи Жума Абрайқуловнинг телевидениедаги ижросидан сўнг бу ноёб музика асбобига қизиқиш яна ҳам кучайиб кетди. Бугунги кунда Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятларида бир неча чанқовузчилар тўй-ҳашамларга жон киритиб, халққа завқ-шавқ бағишламоқда.

Ўрол Ўтаевнинг саъй ҳаракати билан халқ созандалари — чанқовузчи, сибизиқчи, қўбизчилар, Қодир бахши Раҳимов, Чори бахши Хўжамов, Шоберди Болтаев, Қаландар Норматов, Хўжабой Бозоров, Жолғасбой Есбўлғонов, Хушвақт Мардонақулов, Азим Хўжаев, Абдуқаҳҳор Раҳимов, Шомурод Тоғаев, Бобораҳим Маматмуродов каби бахшиларнинг санъати кенг халқ оммасига етказилди. Бевосита унинг ташаббуси билан Умир Сафар ўғли, Мардонақул Авлиёқул ўғли, Қодир бахши Раҳим ўғли, Бола бахши Абдуллаев, Умарқул бахши Пўлкан ўғлининг ёш тўйлари, ижодий кечалари ўтказилди.

Унинг шоир Отаёр билан ҳамкорликда ёзган «Дунёга тенгдош хазина» деган китобида ҳам халқ ижоди муаммолари акс этган.

У муҳаррир сифатида мусиқали кўрсатувлар редакцияси коллективининг жипслиги, ижодий изланиши, руҳий кайфиятини яхшилаш учун тинмай тер тўкди. Редакция қошида нуфузли бадиий кенгаш фаолияти туфайли мусиқа тарғиботи янги йўналиш олди. Кўрсатувлар сифати ва халқчиллиги ошди. Зеро, халқимизнинг эстетик руҳда тарбиялашда мусиқа санъатининг имкониятлари беқиёс. Мусиқа — авлодларнинг орзу-армонлари, умидларидир! Мусиқа — замондошларимизнинг қалб зарблари, қувончлари, рангин туйғуларидир! Ўзбекистон ССР Телевидение ва радио эшиттириш Давлат Қўмитаси социал-тадқиқотлар бўлими томонидан уюштирилган телеанкетанинг «Ўзингизга маъқул бўлган кўрсатувларни бизга маълум қилинг» деган саволига деярли барча мухлислар якдиллик билан «Санъат усталари», «Барҳаёт наволар», «Халқ ижодиёти», «Мақом кечаси», «Сиз севган достонлар», «Навоийхонлик», «Умрбоқий қўшиқлар», «Мусиқа жавони», «Назм ва наво» ҳамда фольклор ансамблларнинг чиқишларини кўрсатганлар. Бу халқимизнинг ўз тарихи, маданияти ва санъатига бўлган чуқур ҳурмати, маданий меросга меҳрли муносабатига далолатдир. Кейинги йилларда мусиқа маданиятимизнинг илк дарғалари ҳақида кўплаб ноёб материаллар тўпланди. Шу тариқа телевидениеда «Барҳаёт наволар» номли янги туркум кўрсатув пайдо бўлди ва Муллатўйчи Тошмуҳаммедов, Юнус Ражабий, Комилжон Отаниёзов, Карим Зокиров ва бошқа санъаткорлар ҳақида кўрсатувлар берилди. Ана шу изланишлар натижасида «Мусиқа жавони», «Ассалому-алайкум» кўрсатувлари ҳам эфир юзини кўрди. Шунингдек, санъаткорлар ҳақида видеофильмлар яратиш йўлга қўйилди. Икки йил мобайнида 25 дан ортиқ халқ севган санъаткорлар ҳақида видеофильм яратилиб «олтин фонд»га топширилди.

СССР Ёзувчилар уюшмаси аъзоси, шу уюшма радио ва теле-драматургия кенгаши раҳбари, СССР журналистлар уюшмаси аъзоси Ўрол Ўтаевнинг ижодий-ижтимоий фаолияти ҳақида гапирсак гап кўп. Яна бир янги гап шуки, элдошлари унга катта ишонч билдириб, 231-Чироқчи сайлов округидан Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига унинг номзодини кўрсатдилар...

Чироқчи халқида «уруғ»чилик аломатлари яққол кўзга ташланади. Агар ноҳия раҳбариятида «сарой»дан беш киши ишласа, «қутчи»дан ҳам беш киши бўлиши керак деб туриб олишади. «Жуз», «чуют», «қирғиз», «найман», «уймовут», «қора телпак» ҳам қараб турмайди — узангининг бир чеккаси уларга ҳам тегиши керак. Шу боисдан бўлса керакки, Ўзбекистон ССР ва маҳаллий Советлар халқ депутатлигига сайловнинг биринчи мавсумида ҳеч ким ўтмади. Иккинчи мавсумида эса фақатгина Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига номзод этилиб 8 киши рўйхатга олинибди. Саккиз полвон орасидан «товоқ» олиб, «Олиш-кураш» даврасида Ўрол Ўтаев ҳам эски чопонини кийиб, белбоғини маҳкам боғлаб, қора терга тушиб астойдил беллашмоқчи.

Чироқчиликлар элпарвар халқ сифатида «уруғ»чи, «закон»чи, ўз ҳақ-ҳуқуқларини қаттиқ туриб ҳимоя қилувчи, лекин кўп «жанг»ларда ноҳақ енгилган, жабр кўрган, оғзидагини олдириб қўйган халқ сифатида ҳам ном қозонган, деб айтадилар. Мен ўйлайманки, ошкоралик туфайли ҳақиқат рўёбга чиқаётган бир маҳалда чироқчиликлар энди ўз оғзидагиларини олдириб қўймайдилар.

Ғулом ҒАФУРОВ,
филология фанлари номзоди, доцент.

Жумҳурият янгиликлари

АНДИЖОНДА чиқадиган «Коммунист» вилоят рўзномасининг ижодий жамоаси яқинда бўлган узлуксиз телекўрсатувлар кунида жумҳурият телевидениесининг экранида Қўрғонтепадаги ногирон болалар уйида тарбияланганларнинг бири ҳақида ҳикоя қилинганидан сўнг, унинг ҳузурига меҳмонга боришди. Ўзбекистонда меҳмондорчиликка қуруқ қўл билан борилмайди. Журналистлар ҳам ўзлари билан янги телевизор олиб келишиб, уни ногирон боланинг хонасига ўрнатишди. Уларнинг келиши қанчалар қувончли бўлганини кўрсангиз эди!

Хайрия телекўрсатувига журналистларгина шундай муносабатда бўлганлари йўқ. Андижон вилоятининг меҳнат жамоалари ва айрим кишилари уй-жой-ижтимоий банк вилоят бошқармаси кассалари орқалигина 18 минг сўмдан ортиқ пул ўтказишди. Андижонликлар хайрия ҳисобига кўнгилли равишда пул ўтказишни давом эттиришмоқда.

* * *

УЗЛУКСИЗ «Наврўз» кўрсатуви тугаши биланоқ, Наманганда «Эҳсон» деб аталган узлуксиз радиоэшиттиришлари бошланди. Ўзбекистон телевидениесидаги ҳамкасблари ишини давом эттирган наманганлик радиожурналистлар вилоят аҳолисига мурожаат қилиб, уларни Афғонистонда ва армия хизматида ҳалок бўлган юртдошлари хотирасини абадийлаштириш, етимларга ва болалар соғлигини муҳофаза қилишга моддий ёрдам кўрсатиш, бошқа меҳр-мурувват ҳаракатлари учун хайр-эҳсон қилишга чақирдилар.

Ҳаво тўлқинларида телефон номерлари ва махсус очилган ҳисоб рақамлари эълон қилиниши биланоқ, наманганликлар бу ишни астойдил қўллаб-қувватлаётганликлари маълум бўлди. Область алоқа бошқармаси, «Ремдеталь» заводи ва «Намангангаз» бирлашмасининг жамоалари катта ҳисса қўшдилар. Уларнинг ҳар бири минг сўм ва ундан кўпроқ пул ўтказдилар. Бошқа ташкилотлардан ҳам анча пул тушди.

БИЗ УЗОҚ вақт мобайнида одамларга биринчи навбатда уларнинг ишларига эмас, балки жарангдор унвонларига ва мукофотларига қараб баҳо бериб келдик. Боз устига бу маржон-маржон унвону-мукофотлар ҳамиша ҳам чинакам хизматлари эвазига эмаслигини билиб, билмасликка олдик.

Кўз ўнгимизда бутун бир денгизимиз қуриди, мусаффо дарёларимиз ифлосланди, ҳосилдор ерларимиз яроқсиз бўлиб қолди. Энг даҳшатлиси эса, касб-корининг, ўз ишининг усталари борган сари сийраклаша борди...

Бироқ ҳамма даврларда ҳам ўз ҳузур-ҳаловати ва фароғатидан воз кечиб, қинғайишлар, лаёқатсизликлар билан келишмай, ҳақиқат кўзига тик боққан кишилар бўлган.

Бугун биз ана шундай инсонлардан бири ҳақида ҳикоя қилмоқчимиз. Бу — миришкор боғбон Зайниддин ака Фахриддинов. Унинг кўксини меҳнат қаҳрамони рамзи — Олтин Юлдуз безамаган. Саховатли соҳибкор бунга интилмади ҳам. У ўзининг бутун ҳаётини халққа бағишлади ва маълум даражада ютуқларга эриша олди. Халқнинг етук олими — фахрий Академик бўлди. Эзгу ниятларини фаровонлик учун бўлган курашга омухта қила билди.

Олтин юлдуз тақмаган қаҳрамон

Андрей ФИЛАТОВ («Комсомольская правда») сурати.

ХАТ ТАШУВЧИ ҳар куни унинг уйига даста-даста ранго-ранг конвертларда мактублар олиб келади. Мамлакатимиз харитасида у билан ёзишмайдиган бирор бир нуқта бўлмаса керак. Одамлар ўз мактубларида унинг қалб саховатига чуқур миннатдорчиликларини изҳор қилибгина қолмай, балки ўзи ҳақида батафсилроқ ҳикоя қилиб беришни ҳам илтимос қилишади.

Лекин ўзингнинг узоқ ва ҳамиша ҳам қувончли бўлмаган ҳаёт йўлингни қоғозга сингдира ва сиғдира олишинг мумкинми?

...Зайниддин бойнинг малайи бўлиш нима эканлигини ўзида синаб кўрди. Авлод-аждоди ҳам боғбон ўтганди. Жамилбойнинг Тошкент яқинидаги Ялонғоч деган жойида жонини жабборга бериб меҳнат қиларди. Баъзан хаёл олиб қочганда: «Агар бой менга пул берса ер сотиб оламан, ўзим боғ яратаман... Ана шунда, ўғлоним, шодлигингга шодлик қўшилади», — деб орзу қиларди, шўрлик.

Бир куни бой Фахриддин акани ҳузурига чақиртирди.

— 20 йил мобайнида сен 20 олтин танга ишладинг, — деди у, чўтни шақир-шуқур уриб.

— Ҳиммат қилинг, бой ота, сиз менга ундан кўпроқ беришингиз зарур.

— Ношукур банда! Сени ким уйлантирди? Отанг қазо қилганда ким дафн қилди? Ахир ким?..

Шунда Фахриддин:

— Балки сиз пул ўрнига озроқ ер берарсиз? — деб сўради.

Бойнинг юзи ёришди. Ялонғочда сув чиқмайдиган, чақир тиканак босиб ётган ери бор эди. Ана шуни батрагига «сотди».

Фахриддин ариқ кавлаб, қақроқ ерга сув чиқариш учун етти йил уринди. Оила аъзоларининг қўли қадоқ бўлиб кетди. Эвазига боғ барпо этди. Ўрик дарахтлари илк гуллаган фаслда 17-йилнинг баҳори келди...

Кейин нима бўлди? Фахриддин биринчилар қатори жамоа хўжалигига кирди. Боғини ўзича топширмади, албатта. Ваҳоланки, ўша даврда коллективлаштиришнинг маъносини «тушунмаса», баъзи кишиларни тунда шаҳарга олиб кетишар, уларнинг аксариятига уйига қайтиш насиб этмасди.

Замон оғир, очарчилик ҳукмрон эди. Зайниддин акалари ва опалари сингари узоқ вақт ўқимади. Бошланғич мактабни тугатгандан сўнг, жамоа хўжалигида ишлади, кетмон чопди, отбоқарга кўмаклашди, ҳатто қўриқчилик ҳам қилди...

Бир сўз билан айтганда, эришган «мартабаси»дан унинг ҳаёти бошланди. Бу қирқинчи йилларнинг охири эди. «Халқлар отаси»нинг хоҳиш-иродаси бўйича халқни фақат лагерлардангина ҳайдашгани йўқ.

Бир куни у барча совет фуқаролари лимонли чой ичиши зарур, деган қарорга келди. Лекин маълумки, лимонлар фақат субтропик иқлимда ўсади. Лекин барибир уни бутун мамлакат бўйлаб етиштиришни йўлга қўйишга кўрсатма берилди. Айтилган сўз, отилган ўқ. Уролда ва Болтиқ бўйида, Қозоғистонда ва Ўрта Осиёда иссиқхоналар зудлик билан ташкил этила бошланди...

Қора денгиз қирғоғидан у Тошкент вилоятига юзлаб лимон уруғи ва кўчатларини олиб келди. Гуржистондан амалий ёрдам кўрсатиш учун мутахассислар ташриф этишди.

Лимон етиштириш учун В. И. Ленин номли жамоа хўжалигини танлашди. Ўша пайтда қимматга тушадиган иссиқхона қуришнинг иложи ҳам йўқ эди. Шунинг учун ҳам чуқур ҳандақлар қазишиб, устини ойна билан беркитишди.

Йиллар ўтди, лекин нима учундир лимонлар ҳосилга кирмади. В. И. Ленин номидаги жамоа хўжалигидаги лимон ҳандақа хоналарини кўп ўтмай кўмиб ташлашадиган бўлишди.

Зайниддин тракторчининг дастлабки ҳандақни кўмганини кўриб, жони ачиди. Ахир у лимон кўчатларини ўстириш учун озмунча тунларини бедор ўтказмаганди-ку. Унча-мунча тажриба ҳам ўтказиб қўйиган, гулларни чанглаттирган, ҳосилга киришидан умидвор эдида.

Фахриддинов раисга ялинди:

— Охирги қатордаги ҳандақни қолдир, нон ҳақи, бир йилдан кейин ўзимизнинг лимон бўлади!

Зайниддиннинг бахтига раис болаликда бирга ўсган дўстларидан бири эди ва унинг феълини яхши биларди. Қотмадан келган дароз бу йигит бир нарсага киришдими, охирига етказмасдан қўймаслигига ишончи комил эди.

Бироқ, тракторчи буни эшитишни истамас, ҳужжат талаб қиларди. Шунда Зайниддин уни кўтариб туриб, ерга урди. Мана шу иши учун безориликда айблайдиган ҳам бўлишди-ю, катта оила бошлиғи эканлигини инобатга олиб, кечиришди...

Шу вақтда хотини Шарифа тўққизинчи фарзандига ҳомиладор эди. Ҳамма Зайниддинни койирди:

— Сенинг иссиқхона билан уймаланишинг яхшиликка олиб келмайди. Бошқа ишнинг бошини тутганинг маъқул. Бўлмаса, зориқиб қоласан.

Ахир лимоннинг «ўзбек» навини яратиш — бу ҳақиқий иш эмасми? Боғбоннинг набираси ва ўғли ўз сўзи устидан чиқмаса, номус эмасми?

Зайниддин селекционерликка оид турли қўлланмалар устида мутолаага зўр берди. Лимон хусусида гап борган, қўлига тушган китобнинг жилдини тўзитмай қўймади. Ўзбекистонда улар шунчаки мосланиб қолиши мумкин эмаслигини англади. Бунинг учун тажриба ва яна тажриба ўтказиш, изланиш зарур эди.

Гуржистонда бўлди. Бу мафтункор диёрга меҳр қўйди. Ажиб ҳол: бутун тегранг, ён томонинг ҳам, уфқ ҳам, бошинг узра ҳам — ҳаммаси тоғлар. Унинг пойгагида эса боғлар ва яшил пайкаллар. Бу ўлка ўзининг ҳарорати, ерининг саховати, кишиларининг меҳмоннавозлиги жиҳатидан Ўзбекистонга жуда-жуда ўхшаб кетарди. Зайниддин чинакам деҳқон нималарга қодир эканлигига яна бир карра ишонч ҳосил қилди.

У ярим тунгача машҳур гуржи олимлари суҳбатидан баҳраманд бўлди, цитрусшунос усталардан ўнлаб саволларига жавоб олди. Лимон етиштирадиган хўжаликларни кўздан кечирди. Сафар самарасиз бўлмади. Ҳадемай, унинг иссиқхонасида қолдирилган 50 туп лимон кўчати ҳосилга кирди. Ўзбекистон учун ғайритабиий бўлган ана шу меваларни сотишдан олинган дастлабки сармоя жамоа хўжалиги хазинасига тушди. Булар асосан Мейер ва янги гуржи навлари эди.

Фахриддинов нима қилиб бўлса ҳам «ўз лимони»ни яратишни жуда-жуда истарди. У Мейер навига янги грузин навини чатиштирганда 1967 йил эди. Шундай қилиб «Ф — 1 Тошкент», кейин эса «Ф — 2 Юбилей» лимон навлари пайдо бўлди.

Лимоннинг қолган навлари тўғрисида қўш Ленин ордени кавалери, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган агроном, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Фахрий академиги, СССР тиббиёт аълочиси Зайниддин Фахриддинов ёзган «Олтин олма» китобидан билиб олишингиз мумкин. Биз эса имкониятдан фойдаланиб, сизни унинг ҳамиша гавжум хонадони билан яқиндан таништирмоқчимиз. Бу ерда ўн фарзанд камол топди. Уларнинг ҳаммаси боғбон, жамоа хўжалиги «Лимонарий» комбинатида ишлашади. Оқшом ҳам бу уйда файз-фароғатли. Бува ва буви 46 набира қуршовида.

Зайниддин ака пенсияга чиққанига, мана, учинчи йил кетаяпти. Бироқ у ўзининг лимонларисиз яшай олмайди. Эндиликда ўғли Ёвмиддин бошчилик қилаётган хўжаликдан тез-тез хабардор бўлиб туради. Айтгандек, у лимонлар тўғрисида кандидатлик ишини ёзмоқда. Ўғилларининг олтови ҳам ўз ҳаётларини иссиқхона билан боғлаганлар. Қизлар ҳам мана шу ерда. Шулардан кенжаси Бахтигул қишлоқ хўжалиги институтининг агрокимё факультетини тугалламоқда.

Биз Ёвмиддин Фахриддинов — завод директорининг сўзларини эшита туриб, унга, шундай фарзандларни вояга етказган отага ҳавасимиз келади.

— Мен бошқа ҳаёт йўлини танлаб олишим мумкинмиди? Акаларим Камолиддин ва Шамсиддин изидан бориб, болалигимдаёқ отамнинг лимонарийсига келдим. Ҳақиқий мутахассис бўлиб етишгунимга қадар кўп йиллар ўтди. Хўжалигимиз раиси қилиб мени сайлашганлиги боис, барчамизнинг ичимизда дипломли мутахассис ўзим эканман.

Ҳозир маҳсулотимизга талаб ғоят катта. Бу тасодифий эмас. Чунки бизнинг лимонимиз фақат органик ўғитларда етиштирилаётир. Отам: «Лимон орқали кишиларни нитрат билан заҳарлама» деб қайта-қайта таъкидлашни яхши кўрадилар.

ОТА ЎГИТИ... Ёвмиддин ўз ишини мана шу ўгитларсиз тасаввур этмайди. Иссиқхонадаги микротракторларини отларга алмаштиришни тавсия қилган ҳам унинг отаси. Ахир лимон заҳарли газни ёқтирмайди. Гулининг ўн беш фоизигача ташлаб юборади. Агар 35 гектар майдонда ана шу рақам қанча ҳосил берилишини бир тасаввур этиб кўринг: 30-40 тонна лимон. Бу отлар ҳар йили хўжаликка қарийб 300 минг сўм соф даромад олишга кўмак бермоқда, дегани.

Зайниддин ака айтган яна бир бошқа омилкорликни олайлик. Иссиқхонадаги 15 гектар ерга ёш лимон ниҳоллари ўтқазилган. Улар ҳосилга киргунга қадар ораларига резавор экинлар, эртанги карам экишади.

Зайниддин ака лимонзорни кенгайтириш ниятида. Лекин сўнгги бир неча йил ичида лимонария ходимлари ўз кучлари билан бориўғи ойна остида ўстириладиган 3 гектар ерни ишга туширишди. Яна 50 гектар ерда иссиқхона барпо этилгандами, жуда соз бўлар эди-да! Шунда лимонни қайта ишлаш заводининг қуввати ҳам ошган бўларди. Бу завод иссиқхона билан ёнма-ён барпо этилмоқда, унинг қиммати 2 миллион сўмни ташкил этади.

Лимонарияга келадиган кўпдан-кўп «саёҳатчилар»ни шубҳасиз жамоа хўжалиги аъзоларининг маоши қизиқтиради. Уларнинг ҳар бири ойига ўртача 430 сўмдан маош олишларини билганларида ҳар гал таажжубга тушишади. 120 киши иссиқхонага ишга кириш учун навбат кутаётгани ҳам бежиз эмас. Улар кутишаётгани йўқ, балки енгил бўлмаган юмушга олдиндан тараддуд кўришмоқда. Ахир бу иш чуқур билим ва кўникма ҳосил қилишни тақозо этади.

Қаҳратон совуқ кунларидан бирида авария туфайли бир неча кун табиий газ Тошкент вилоятидан узиб қўйилди. Ана шунда кўпгина иссиқхоналар зарар кўрди, уларда лимонлар музлаб қолди лекин Фахриддиновнинг бирор-бир туп лимони ҳам зарарланмади. Кишилар кеча-ю кундуз иссиқхонага қипиқ ёқишди, иссиқ тутун билан мўъжизакор дарахтларни сақлаб қолишди. Кейин уларнинг ҳаммаси ҳар бир деҳқон учун билим зарурлигини англаб етди.

— Мен 7-синф маълумотига эга бўлганимча қолдим, — деб такрорлайди Зайниддин ака. — Бироқ Қуръони каримни араб тилида ўқийман.

У ҳеч маҳал шарт-шароитни баҳона қилмайди. Қайта қуриш унда ҳамиша оғир, кўпинча машаққатли ўтган.

— Бир куни чолимни вилоят фирқа қўмитасига чақиришди, — деб хотирлайди Шарифа опа. — Уни Социалистик Меҳнат Қаҳрамони унвонига тақдим этишмоқчи, дейишди. У эса тарки дунёси қоронғу бўлиб қайтди ва бир неча кун ўзига келолмай юрди. Катта бошлиқлардан кимдир Зайниддинга Олтин Юлдуз катта пул эвазига келишини шаъма қилганлигини кейинчалик билдим. Шунда унинг башарасига қараб, шундай деган экан: «Ўз виждонимни ҳеч қандай пулга сотмайман...»

Биз катта ёғоч кароватида ўтирибмиз. Ошга уннашди. Ахир меҳмонга ширинликлар ва қуруқ мевалар билан бирга ош ҳозирлаш ўзбек хонадонига удум эмасми? Лекин кимлардир бу удумимизни ҳам нималарга йўйишди.

Бу хонадонда кимлар меҳмон бўлмаган дейсиз. Унинг лимонарийсини Фидель Кастро ва Береговой, Фомвихан ва Чурбанов... — кўпдан-кўп меҳмонлар бориб кўришган. Ҳаммасини санаб ўтишнинг иложи йўқ. Фақат шуни айтишимиз мумкинки, бу ерда қаҳрамонлик Олтин Юлдузлари кўкрагини безашни ёқтирган ва беш юлдузли коньяк ичишни севган киши ҳам бўлган. Афсус, у ҳақиқий инсонларда ҳеч қачон юлдузни кўрмаган...

Космик орбитада космонавт Жонибековнинг тоби қочиб қолди. У даволаниш учун Фахриддинов амакининг лимонларини сўради. Ана шу лимонлар махсус контейнерда юлдузларга қараб парвоз этди. Бу билан кимдир мақтангандир, лекин фақат Зайниддин ака эмас. Ҳозирги кунда унинг иссиқхонаси йилига 1500 тоннадан зиёд лимон етказиб бермоқда. У Тошкентдаги 22-болалар уйига кўпдан-кўп лимонлар совға қилган. Эндиликда Тошкент фақат нон шаҳри бўлибгина қолмай, балки лимон кенти ҳамдир. Миришкор боғбон фарзанди байналмилал жангчиларни шифолаш учун Тошкент мавзе ҳарбий госпиталига ҳам лимонлар етказиб берган.

Лекин бир нарса бизни тажжубга солди. Нима учун яқинда унинг лимонарийсида БХСС ходимлари текширув ўтказишди. Нима қидиришди? Қўшиб ёзишними, ўғриликними? Эҳтимол, турғунлик йилларида ҳам, ўз номига доғ туширмай келган ана шу инсон номини булғаш кимгадир яна зарур бўлиб қолгандир?

...ЗАЙНИДДИН АКАНИНГ келини ажойиб ош тайёрлади. Болалари, неваралари қий-чув қилишиб дастурхонга қўйилган лаганларга қўл узатишди. Буванинг яна бир орзуси бор — уйи ортидаги бўш ётган жойида янги боғ яратиш. Насиб этса, бу орзу ҳам рўёбга чиқади...

Жаббор РАЗЗОҚОВ,
Мирзаахмад АЛИМОВ.
Тошкент вилояти.

Хорижидан хабарлар

МЛАДЕНОВ БХР ПРЕЗИДЕНТИ ЭТИБ САЙЛАНДИ

СОФИЯ. (ТАСС). Петр Младенов Болгария Халқ Республикасининг Президенти этиб сайланди. Бугун бу ерда ўз ишини ниҳоясига етказган БХР халқ мажлиси иштирокчилари бу қарорни якдиллик билан маъқуллашдилар.

П. Младенов БХР Президенти лавозимига киришар экан, қасамёд қилди ва программ баёнот билан чиқди.

Петр Младенов 1936 йилда шимоли-ғарбий Болгариянинг Видин округидаги Тошевци қишлоғида туғилди. Москва Давлат халқаро муносабатлар институтини тамомлади. 1963—1969 йилларда Димитров Коммунистик Ёшлар Уюшмасида ишлади. 1969 йилнинг март ойидан 1971 йилнинг декабрь ойигача БКП Видин округ комитетида биринчи секретарь бўлиб ишлади.

П. Младенов 1971 йилдан 1989 йилнинг ноябрь ойигача БХР ташқи ишлар министри лавозимида ишлади. 1989 йилнинг ноябрь ойида БХР Давлат кенгаши Раиси этиб сайланди.

1974 йилдан БКП Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига номзод, 1977 йилдан бошлаб эса аъзо бўлди. 1989 йил 10 ноябрда БКП Марказий Комитетининг Бош секретари этиб сайланди. 1990 йилнинг февраль ойида БКПнинг навбатдан ташқари XIV съездида БКП олий партия кенгашининг аъзоси этиб сайланди.

Саёҳатнома

Берлин вақти билан...

Дилбар МАҲМУДОВА

ҲАМКАСБЛАР ДАВРАСИДА

СССР Журналистлар уюшмасининг ташаббуси билан тузилган туристик группада Украина, Молдавия, Болтиқбўйи, Озарбайжон, Арманистон, Москва, Ўзбекистон ва бошқа ўлкалардан журналист вакиллари йиғилган эдик. Биз «Народ» («Халқ») номли Эрфурт мавзе рўзномаси редакциясида қабулда бўлдик. Ҳамкасбларимизнинг ишлари одатдагидан ҳам қизғин экани кўриниб турарди.

— Бугунги кундаги мавзе матбуотининг асосий мавзуи инсон тарбиясидир, — дейди «Народ» рўзномаси муҳаррири Вернер Герман. — Ҳар бир миллат эътиқоди мустаҳкам кишилар билан кучлидир. Ҳозир ёшларимиз бўш вақтларининг аксариятини ўзаро учрашувлар, турли мавзулардаги тортишувлар, баҳслашишларга сарфламоқдалар. Лекин шуни ҳам очиқ айтиш керакки, агар биз фақат баҳс қилиш билан шуғулланиб қолаверсак, вақтдан ютқазиб қўймасмиканмиз, — гапини давом эттирди муҳаррир — ишлаш керак, баҳсларни тўғри ечиш учун ҳам ишлаш керак. Ана шу ғояни рўзнома саҳифаларида берилаётган мақолалар мағзига сингдиришга ҳаракат қиляпмиз...

Редакция ходимлари билан қизғин суҳбат чоғида рўзнома ҳаётига доир кўп нарсалар билан танишдик. Рўзномага ҳар ой 25 мингта атрофида хат келар экан. Матбуот саҳифаларининг аксарияти хатлар асосида тайёрланар экан. «Хатларингиз ишончли қўлларда» деган рубрика рўзнома саҳифасидан тушмас экан. Муҳаррир рўзноманинг куни кечаги сонида хатлар асосида ташкил этилган давра суҳбати эълон қилинганлигини айтди. Давра суҳбати фойдаланишга топширилган уй-жойларнинг сифатсизлиги ҳақида меҳнаткашлардан келаётган хатлар асосида ташкил этилган экан.

Журналист кадрлар тайёрлаб етиштириш ҳақидаги рўзнома тажрибаси ҳаммамизни қизиқтириб қолди.

— Бизда ўрта мактабни битирган ўқувчи тўғридан-тўғри олий ўқув юртига қабул қилинавермайди, — дейди В. Герман. — Масалан, журналистика касбини танламоқчи бўлган ёшлар рўзнома, жарида, радио ва телевидение редакцияларида бир йил мобайнида синовдан ўтишлари шарт. Ўзини кўрсатолган, журналистик истеъдоди сезилган кадрларга олий ўқув юртларида ўқиш учун редакция йўлланма беради.

Бу гапларни эшитганда олий таълим олиб ўз касбида ишламаётган қанчадан-қанча ёшлар учун сарфланган давлатимизнинг миллион сўмлари, ота-оналари жўжабирдай жон, уй-рўзғоридан ортириб, турли шаҳарларда ўқиётган ўғил-қизлари учун сувга оқизгандай жўнатиб турган нафсиз маблағлар ўринли сарфланса қанчадан-қанча битмаган ишлар битиб кетарди, деган ўйга боради, киши. Ҳамма гап масаланинг қўйилишида. Олий ўқув юртларига қабул тартиби бизда ГДРдагидек бўлишига нима монелик қилади?!

ҚАДРИЯТЛАР

Очиғини айтганда бунда ўрнак олса, ўрганса арзийдиган инсонпарварлик қадриятлари кўп экан. ГДРда болалар ясли-боғчаларига навбат йўқ.

Уч болали оила кўп болали ҳисобланиб, шаҳар Совети ҳар йили уларга 360 марка ҳисобида моддий ёрдам кўрсатади. Бундай кўп болали оилаларга музейларга кириш имтиёзли, боғчага, тўланадиган пуллардан чегирилади ва ҳоказо. Булар нақ халқимиздаги бола ўз ризқи-рўзи билан туғилади, деган нақлга амалий жавобга ўхшайди.

Болалар учун алоҳида ошхоналар, сунъий эмизикли болалар таомлари магазинлари, аравачаларнинг, кийим-кечакларнинг неча ўн хилини кўриб кўзинг қамашади.

Ҳа, болалар учун кундалик эҳтиёжга зарур бўлган нарсаларнинг таги мўл. Жуда ҳавасим келди.

Бешик тўйи қиламан деган бувижонларимизнинг набираси туғилмасдан кийим-кечак йиғаман деб, магазинма-магазин югурганларини, навбатда кун ўтказиб асаблари таранг тортганини гувоҳи бўлганман.

Ҳавасинг келадиган энг яхши нарсалардан яна бири шуки, бу ерда турмуш қурган ёш оилалар боласи бўлса-ку, гап йўқ, биринчи навбатда уй-жой билан таъминланади.

Инсон қадриятлари эъзозланаётган бу юртда аҳолини уй-жой билан таъминлаш муаммоси 1990 йилнинг охирига бориб бутунлай ҳал этилар экан.

Дўстларимиз ютуқларидан эсанкираб, ҳайрат бармоғини тишлаб ўтирадиган вақт эмас. Одам қилган ишни одам қила олади. Бу — ҳақиқат. Яхши яшаш учун унумли, сифатли, сидқидилдан меҳнат қилиш керак!

Мен фаррошларимиз, кўча қоровулларини ГДРдагидек саккиз соатлик иш кунига кўчишларини истардим. Сартарошхоналар, вокзаллар, ошхонаю магазинлар олдини улар уззу-кун дамба-дам супуриб, зинапояларни, ойналарни артиб, суртиб турадилар. Битта машина сачратиб ўтган сув, иккинчи машина етиб келгунча тозалаб қўйилади. Ҳатто ўйинқароқ болалар ҳам музқаймоқ идишларини кулдонлардан бўлак жойда қолдириб кетишни одобсизлик деб билишади. Магазинларда харидорларга ҳамма нарса, ҳатто китобгача ғилофга солиб берилади. Хўл мева, сабзавотларда гард йўқ. ГДРдагидек болалар кийим-кечаклари хилма-хиллигига эришишга вақт керакдир. Лекин, улардагидек, ҳар бир магазин олди ва ичкарисига ота-оналар у-бу харид қилгунларича болалари ўйнаб турадиган ҳар хил эрмак ўйинчоқлар, ўйин майдончалари ташкил этиш, болаларга оёқ кийим ўлчаётганда ўтказиб қўядиган ўриндиқларни ўрнатиш наҳотки муаммо бўлса?!

Немис халқининг ниҳоятда маданиятли эканлигини, уларнинг ўз тарихи меъморий ёдгорликлари, санъат асарларини авайлаб асраганларидан ҳам билса бўлади. Эрфурт шаҳри уй-жой биноларининг қадимий миллий меъморчилиги сақлаб қолинганлиги билан ниҳоятда мафтункор. Шаҳар кўчаларида илон изидек ўрмалаб кетган давомли ва давомсиз уйлар кўриниши ниҳоятда жозибали.

Немислар биноларни янгитдан қуришдан кўра, уларни ўз асл қиёфасига яқин ҳолда қайта тиклашни афзал биладилар. Эрфутдаги уйлар Тошкентимизнинг эски шаҳаридаги бир томдан иккинчисига коптоқ ўйнаб сакраб ўтса бўладиган қадимий уй-жойларни эслатади. Таржимонимиз Эльке Хольцапфель менга жилмайиб қараркан:

— Сизнинг Тошкентда ҳам шунақа уйлар кўп-а? — деди.

— Унда бўлганмисиз?

— Бўлганда қандоқ... Самарқанд, Бухоро, Хива... Эски шаҳар бозорингизга мафтун бўлиб қолганман. Ҳали ҳам Тошкентдаги ўша бозор кўз олдимдан кетмайди. Оҳ, у узумлар, иссиқ нонлар... Дарвоқе, бозор ёнидаги эски уйлар турибдими?

— Йўқ, уларни аллақачонлар бузиб ташлашган.

— Эссизгина, — дейди суҳбатдошим бошини қимирлатиб. — Шундай тарихий жой-а...

Бундай ачиниш ҳисси ловуллаб турган қалбимга игна санчигандек таъсир этади. Эски шаҳарнинг бозор атрофидаги каллахона манзилгоҳи ноёб миллий обидалар эканлигини яхши билардик. Лекин уни асраб қолиш ҳақида баҳс-мунозаралардан нари ўтмаганимиз алам қилади.

Икки ҳафта мобайнида ГДРда кўрган нарсаларимнинг аксарияти менга ҳамма вақт Ўзбекистонни эслатиб, у ҳақда ўйлашга даъват этиб турди. Бир дақиқа ҳам Тошкент хаёлимдан кетгани йўқ. Қачон вақтга қарамай, унга беш соатни қўшиб ҳисоблайман. Биз Лейпцигда уйқуга бош қўяётганимизда Тошкентда тонг отаётган бўлади. Берлинда қуёш чиқса, пойтахтимиз кишилари тушлик дастурхони атрофига тўпланишаётгани кўз олдимга келади. Берлинда шундай соат борки, у ҳамма шаҳарларнинг вақтини аниқ кўрсатиб туради дейишганди. Дрезден, Лейпциг, Эрфут, Халли, Веймар каби шаҳарларни босиб ўтиб, Берлинга етиб келгунимизча шу соатни қачон кўрар эканман, дея ташна бўлиб кетдим. Ниҳоят, интиқлик билан кутганим, Берлин шаҳри марказий майдонидаги катта соат миллари немис тилида ёзилган Тошкент сўзи остида 19.00 рақамини кўрсатиб турарди. Юрагим ҳапқириб кетди. Ана шунда Ватан туйғуси тушунчасининг маъносини яна бир бор кўнглимдан ўтказдим.

Москва—ГДР—Тошкент.

(Охири. Боши ўтган сонда).

Ранг-баранг олам

БЕШ ЁШЛИ ПАРАШЮТЧИ

✦ АВСТРИЯЛИК беш ёшли Тристан Хайцингер жаҳонда энг кичик парашютчидир. Оилада парашют билан шуғулланиш севимли машғулот ҳисобланади. Болакайнинг онаси спортнинг шу тури мусобақаларида бир неча марта муваффақиятли қатнашиб, совринли ўринларни эгаллаган. Қонун бўйича болаларнинг парашютда сакраши таъқиқланиши сабабли Тристан ўзининг биринчи сакрашини катта ёшдаги ҳамкасбининг кўкрагига боғланган ҳолда бажарди.

ЧЕКИШГА ҚАРШИ ҚАРОР

✦ АҚШДАГИ компьютер ишлаб чиқарувчи «Атари» фирмасининг ГДРдаги бош филиали бошлиқлари чекмайдиган ходимларига қўшимча 6 кун ҳақ тўланадиган меҳнат таътили бериш ҳақида қарор қабул қилди. Ҳисоб-китобларга кўра, чекиш учун ажратилган танаффус фирмага жуда қимматга тушаётир. Масалан, ишчи бир кунда 6 та сигарет чекиши учун бир соат вақти кетар экан. Юқоридаги қарор эълон қилингандан кейин фирмада чекувчилар сони кескин камайди.

Ранг-баранг олам

ХАЙРЛИ ТАДБИР

Ўтган йилнинг 7 апрелида Тошкент шаҳар мактаб ўқувчилари ўртасида Афғонистонда ҳалок бўлган йигитлар хотирасига бағишланган кросс мусобақаси ҳам кўпчиликнинг эсидан чиққани йўқ. Уни Ўзбекистон радиосининг болалар ва ўсмирлар учун эшиттиришлар бош редакцияси ходимлари ташкил этишган эди. Мусобақада ҳозир бўлган уруш ва меҳнат ветеранлари, собиқ «афғон»лар, уларнинг ота-оналари бу хайрли тадбирни жумҳурият миқёсида ҳар йили ўтказишни таклиф қилишган эди.

Бу йил ҳам ана шу мусобақа ўтказиладими? Яқинда муҳбиримиз мусобақа ташаббускорларидан бири Муҳаммаджон **АҲМЕДОВ** билан ана шу хусусда суҳбатлашди.

— Муҳаммаджон, ўтган йили қўшни афғон элида шаҳид бўлган йигитлар хотирасига бағишлаб мактаб ўқувчилари ўртасида ўтказилган бу тадбир Иттифоқимизда биринчи марта Ўзбекистонда ўтказилганлиги алоҳида эътиборга лойиқдир. Сизларнинг бу мусобақани ташкил этиш учун қанчалик елиб-югурганликларингиздан хабаримиз бор. Бу ташаббус қандай туғилган эди?

— Биринчидан, тан олиш керак, ҳали бошқа жойларда бўлганидек, бизнинг Ўзбекистонда ҳам байналмилал жангчиларга, ҳамда шаҳид кетган ўғлонларимизнинг оилаларига етарли эътибор берилаётгани йўқ. Иккинчидан, бизнинг ниятимиз мактаб ўқувчилари кўнглида ўзлардан олдин ўтган акалари хотирасига бўлган ҳурматни уйғотиш. Келгусида бунинг жуда катта фойдали томонлари бўлишини назарда тутган эдик.

— Ўша кроссда фақат Тошкент шаҳри мактабларининг ўқувчилари қатнашган эди. Бу йил эса эшитишимча бутун Ўзбекистон мактабларида таҳсил кўраётган ўқувчилар қатнашар экан. Уни ўтказиш ҳам, ташкил этиш ҳам осонмас. Сизларга қандай ташкилотлар кўмак бераяпти!

— Тўғри, биринчи йили оғир бўлди. «Бу мусобақани ўқувчилар қандай кутиб олишаркин? Балки қўллаб-қувватлашмаса» деган шубҳамиз бор эди.

Бу йилги кросс Афғонистон ва Сурхондарё вилояти ўртасида қурилган «Дўстлик» кўприги ёнида бошланишини айтиб қўяй. Старт олдидан аввал катта митинг бўлиб ўтади. Унда Улуғ Ватан уруши ва меҳнат ветеранлари, фарзандлари афғонда ҳалок бўлган ота-оналар, комсомол ва спорт ташкилотларининг мутасаддилари иштирок этадилар. Ана шу ердан кросс бошланади.

Мусобақанинг ўтказилишига жумҳурият халқ таълими вазирлиги, медицина, ички ишлар ходимлари, байналмилал жангчилар, ноҳия, вилоят, шаҳарлардаги ташкилотлар ёрдам беришга ваъда қилдилар.

Яна бир нарсани қувонч билан айтишим керакки, бу мусобақани ўтказиш учун сарфланадиган барча харажатларни пойтахтимиздаги чарм-галантерея ва спорт буюмлари ишлаб чиқарадиган «Орзу» фабрикаси ўз зиммасига олди.

— Мусобақа иштирокчиларига қандай талаблар қўйилади?

— Унда фақат ўқишда ва жамоат ишларида фаол бўлган ўқувчилар қатнашишлари мумкин. Яна: иштирокчилар кўкракларига ўзлари ўқиётган мактабнинг номерларини кўрсатувчи белгини қоғоз ёки оқ матога тақиб олишлари керак. Бундан ташқари ҳар бир ноҳия ва вилоят ҳудудларидан машъала олиб ўтилаётганда ана шу машъала яна энг аълочи ўқувчиларга топширилади. Баҳслар 7 апрель — Саломатлик куни бошланиб, Ғалаба ёки бўлмаса қашшофлар ташкилоти тузилган куни (19 май) Тошкент шаҳридаги В. И. Ленин номидаги бош майдонда ниҳоясига етади.

Н. ЖАЛИЛ ёзиб олди.

ҒАЛАБА ЯҚИН. А. Рисқиев сурат лавҳаси. (ЎзТАГ).

Ёш автоҳаваскорлар

Тошкентнинг сўлим оромгоҳларидан бўлган Тельман номидаги маданият ва истироҳат боғи ўқувчиларнинг баҳорги таътил кунларида ҳам гавжум бўлди. Тўрт кун давомида бу ерда автокўпкураш бўйича мактаб ўқувчиларининг II Жумҳурият мусобақаси бўлиб ўтди. Мусобақада жумҳуриятимиз вилоятлари ва Тошкент шаҳридан 9 команда ўзаро куч синашди. Шунингдек, қардош қирғизистонлик ёш автоҳаваскорлар ҳам беллашувларда норасмий тарзда иштирок этишди.

Уч турда ўтказилган мусобақада иштирокчиларнинг йўл ҳаракати қоидалари бўйича билимлари назарий, милтиқдан ўқ отиш ва мураккаб шароитларда автомашинани бошқариш қобилиятлари эса амалий тарзда синовдан ўтказилди. Мусобақа якунларига кўра Тошкент шаҳридаги марказий ҳамда Андижон шаҳар ёш техниклар станциялари аъзолари биринчи ўринга сазовор деб топилди. Уларга мусобақанинг биринчи даражали дипломи ва қимматбаҳо мукофотлари берилди. Иккинчи ва учинчи ўринларни эгаллашган Бухоро ва қорақалпоғистонлик қатнашчилар ҳам мусобақа диплом ва мукофотлари билан тақдирланишди. Тошкент шаҳар марказий ёш техниклар станцияси вакили Павел Соколов, Андижондаги 11-ўрта мактаб ўқувчиси Умида Қодирова, қашқадарёлик ёш автокўпкурашчи Сиддиқ Розиқов, Қоракўл ноҳиясидаги 5-ўрта мактаб ўқувчиси Ҳидоят Узоқовалар ўз командалари ҳисобига катта улуш қўшдилар.

Мусобақа иштирокчиларининг фикр-мулоҳазалари билан қизиқдик:

Дилдора КАРИМБЕКОВА, пойтахтнинг Акмал Икромов ноҳиясидаги ёш техниклар станцияси аъзоси, 197-ўрта мактаб ўқувчиси:

— Бир йилдан бери мактабимиздаги «Автокўпкураш» тўгарагига қатнайман. Бу менинг ўқишимга ҳалақит бермайди. Бу сафар илк бор қатнашганим учунми, бироз ҳаяжонландим. Барча қатнашчилар сингари менда ҳам мусобақа яхши таассурот қолдирди. Таътил кунларимизни мароқли ўтказдик. Дўстлар орттирдик.

Равила ГИЗАТУЛИНА, ҳокимлар ҳайъати аъзоси, Тошкент шаҳар давлат инспекцияси жароҳатланишнинг олдини олиш ва ташвиқот ишлари бўлими ходими:

— Мусобақа натижаларидан кўнгил тўлмади. Вилоятлардаги ёш техниклар станциялари ихтиёрида автомобилларнинг йўқлиги умумишимизга путур етказмоқда. Шу билан бирга мусобақа иштирокчиларининг йўл ҳаракати қоидаларини етарлича билмаслиги кишини ташвишга солади. Бироқ, бундан чўчимасдан, мусобақаларни ўтказавериш керак. Йўл ҳодисалари туфайли жароҳатланиш йилдан-йилга ортиб бораётган бир вақтда бундай тадбирларга эҳтиёж катта. Фарғона, Наманган ва Хоразмдан мусобақага келмаган командалар шу маънода кўп нарсалар ютқаздилар, деб ўйлайман.

Ноил УСМОНОВ, мусобақа бошлиғи, марказий ёш техниклар станцияси ходими:

— Жумҳуриятимиз ёш техниклар муаммолари йилдан-йилга камайиш ўрнига ортиб боряпти. Бироқ мутасадди ташкилотлар бу ҳақда қайғурмаяптилар. СССР Вазирлар Кенгашининг 1988 йил 18 март қарорига мувофиқ ёш техниклар станциялари автомашина билан таъминланиши керак. Жумҳурият Давлат план қўмитаси қарор ижросини пайсалга солмоқда.

Мусобақа ҳақида ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришларини сўраб, бир қанча ташкилотларга таклифномалар юборган эдик. Афсуски, Тошкент шаҳар комсомол қўмитаси ҳамда ДОСААФ ташкилотларидаги ўртоқлар мусобақада иштирок этишни ўзларига эп кўрмадилар.

Давлат Гимни садолари остида мусобақа байроғи туширилди. Иккинчи марта ўтказилган бу тадбир келгусида анъанавий бўлиб қолармикан? Мусобақага келмаган вилоятлар ва юқоридаги ташкилотлар эътирозларни инобатга олишармикан? Зора, шундай бўлса.

Анвар ЭМИН,
ТошДУ журналистика факультети толиби.

Суратда: (чапдан) А. Васильев, М. Султонов ва А. Валишев.

МАЪЛУМ ВА НОМАЪЛУМ ЖАСОРАТ

МУҚАДДИМА ЎРНИДА:

1923 йил... Кунларнинг бирида Абдуллани штабга чақиришди. Полк командири ва комиссардан ташқари хонада бир ҳарбий ҳам бор эди. Чарм камзули тагидан энли камарига маузер тақиб олган бу нотаниш киши сўради:

— Ўртоқ Валишевмисиз?

— Худди шундай! — дея ҳарбийчасига жавоб берди йигит.

— Сиз ҳақингизда анча-мунча эшитганман, — нотаниш киши кулиб унга қўл узатди. — ГПУ[1]даман. Унинг қандай ташкилот эканини тушунтиришнинг ҳожати бўлмаса керак.

Абдулла «йўқ» дегандай оҳиста бош силкиди.

— Ундай бўлса мана буёққа ўтиринг. Муҳим гап бор. — У бир лаҳза тин олди-да, Абдуллага синчковлик билан тикилди. — Хат-саводингиз жойида, жанговар тажрибангиз бор, мураккаб шароитда ўзингизни йўқотиб қўймайсиз. Ўртоқларингиз орасида обрўйингиз етарли. Сизни ишга олсак нима дейсиз?

Ҳаяжондан Абдулланинг юраги «дук-дук» ура кетди.

— Жавоб беришга шошилманг, уч-тўрт кун яхшилаб ўйлаб кўринг, кейин гаплашамиз.

Орадан бир ҳафта ўтиб, А. Валишев ГПУ ходими мандатини олди...

Абдулла ишга кўмилиб кетди. Бир-бирини қувлаб кунлар, ҳафталар, ойлар ўта бошлади.

Тарихдан саҳифа:

1924 йилнинг охирларига келиб, Ўрта Осиё жумҳуриятларининг миллий чегараланиши ниҳоясига етказилди. Бу ҳол Ғарбнинг агрессив доираларини, ички душманларнинг қаҳру ғазабини келтирди. Айниқса, босмачилар фаоллашиб қолдилар.

Чекистларнинг аниқ ва омилкорлик билан ишлашлари натижасида 1928 йилга келиб, бутун жумҳуриятда босмачилар бедодлигига деярли барҳам берилди. Тўғри, ҳали унда-мунда босмачилар тўдаси изғиб юрарди.

1929 йил. Советларга қарши хуруж янги босқичга кўтарилди. Иброҳимбекнинг Тожикистонга хуружи режаси тасодифий эмасди. Гап шундаки, Шарқий Бухоро босмачиларининг асосий қисмини лақайлар ташкил этиб, Иброҳимбек ўзбекларнинг мазкур уруғи вакили эди. У ҳисобсиз қариндош-уруғларига таяниш билан бирга, тажрибали, узоқни кўра оладиган, пухта ҳарбий тайёргарликка эга, яхши ташкилотчи эди. Шу сабабли у маҳаллий аҳоли ўртасида катта обрў-эътибор қозонганди.

Архив материалларидан:

Мулла Муҳаммад Иброҳимбек Чақабой ўғли 1889 йили Кўктош қишлоғида (у ҳозирги Тожикистон ССРнинг Ленин ноҳияси маркази — Ш. С., В. Д.) амир амалдори оиласида туғилди... 1919 йилда Ҳисор беги ҳузурида қилган хизматлари учун қоровулбеги даражасига, кейинчалик Бухоро амири томонидан мир девонбеги, тўпчибоши ва лашкарбоши даражасигача кўтарилган. 1920 йили амирлик емирилгач, парчаланиб кетган амир армиясининг омон қолган бир тўдасига бошчилик қилиб, аксилинқилобий ҳаракатларни бошлаб юборади. 1921 йил сентябрида қўрбошилар йиғинида у «лашкари ислом» бошлиғи номини олади. 1923 — 1924 йилларда чет эл (Англия, АҚШ, Афғонистон, Туркия) авантюристлари ёрдами билан босмачилар тўдасини бириктириб, уларга бош бўлади. Бухоро амирлигини қайта тиклашга уриниб, 1925 йилнинг охиригача Тожикистон ва Ўзбекистонда босқинчилик, талончилик қилади. Аммо Қизил Армия томонидан зарбаларга учраб, 1926 йили Афғонистонга қочади. 1931 йили у яна Совет Тожикистонига суқилиб киради...

...Айни гуллаган баҳор эди. Йўғон чўзилиб, ингичка узиладиган пайт. Бундай кезларда, одатда, кўпчилик деҳқонларда озиқ-овқат, қўр-қути тугайди, бор-шуд ғалла уруғлик учун сарфланади. Иброҳимбек 1931 йилнинг айни шу илик узилган бир палласида ҳужум ҳаракатларини бошлаб юборади.

Ўлкага бостириб кирган босмачи унсурларни қизил аскарлар, чегарачилар, чекистлар маҳаллий аҳоли ёрдамида қадамба-қадам таъқиб қила бошладилар. Босқин бошлангач, орадан ўн беш кун ўтар-ўтмас, Иброҳимбек қўшинлари орасида парокандалик бошланди.

Иброҳимбекнинг аҳволи ғоятда оғирлашади. Босмачилар энди алоҳида ва гуруҳ-гуруҳ бўлиб Совет ҳокимиятига таслим бўла бошладилар. Таслим бўлганлар орасида Иброҳимбекнинг тоғаси Тешақул ҳам бор эди. Биргина май ойининг ўзида 12 нафар қўрбоши ва 700га яқин босмачи таслим бўлди. Таъқиб қилинаётган Иброҳимбекнинг ўзи эса Афғонистонга қочиш мақсадида чегара томон силжиди.

Совет чекистлари олдида нима қилиб бўлса ҳам Иброҳимбекни қўлга олиш, унинг жазодан қочиб қутулишига имкон бермаслик вазифаси турарди. Хавфли жиноятчини қўлга тушириш учун махсус гуруҳ ташкил этилиб, унга халқаро жиноятчилар — Анвар пошшо, Селим пошшони тугатишда бевосита иштирок этган Абдулла Валишев бошчилик қилди. Бундан ташқари, гуруҳга Тожикистон ГПУси махсус бўлинма оператив вакили Енишевский, унинг ёрдамчиси Куфельд, ОГПУ қўшинлари 10-полкнинг 2-дивизион командири А. В. Васильев кирди.

...Вақт пешиндан оққан. Қуёш борлиқни аёвсиз қиздирса-да, қирадирлардаги баҳор майсаларини ҳали батамом куйдиришга улгурмаган. Бир гуруҳ чекистлар ўз ихтиёридаги кавалериячилар дивизиони билан Эсонбой қишлоғига Душанбе—Кўктош—Ловур орқали йўл олдилар. Бу маршрут бежиз танланмаганди. Кофарниҳон дарёси соҳилида жойлашган бу чоғроқ қишлоқ ёнида қулай кечув бўлиб, босмачилар имкон туғилди дегунча ана шу кечувдан фойдаланардилар.

Йўлда Абдулла Валишев Эсонбой қишлоғидаги кўнгилли отряд командири Муқим Султоновга чопар юбориб, унга кечувни қўриқлаш, у ерда разведка ишларини амалга ошириш учун қизил таёқчиларни[2] ва аҳолини сафарбар қилиш тўғрисида буйруқ беради.

Эрталаб афт-ангорини чанг, тер босган икки суворий колхозчилар — Йўлдош Эгамбердиев ва Карим Алимардонов Эсонбойга етиб келганларида, оператив гуруҳ нонушта қилаётганди. Бояги икки колхозчи Кофарниҳоннинг нариги соҳилида — Хўжабулбулон қишлоғи рўпарасида Иброҳимбекни икки йигити билан кўрганларини айтишди. Иброҳимбек улардан дарҳол чап соҳилга ўтказиб қўйишни, соҳилга ўтишлари ҳамоно уч от ва беш дона обинон тайёрлашни талаб қилиб, қурол ўқталган экан.

Бу хабар ҳаммани ҳаяжонга солди. Бир неча дақиқа ичида оёққа турган оператив гуруҳ шошилинч йўлга тушди. Белгиланган жойда уларни кўнгилли отряд аъзолари кутиб туришарди. Қўлга олиш режаси шу ерда майда-чуйда тафсилотигача ишлаб чиқилди.

Узоқ муҳокамадан кейин кечувга бу борада катта тажриба тўплаган колхозчи Гулхўжа Назарни юборишга қарор қилишди. Абдулла ва унинг жанговар дўстлари туяқорин билан қопланган пастқамликка яширindилар.

Орадан кўп вақт ўтмади. Ниҳоят, узоқда орзиқиб кутилган, тошқин дарё узра гапсарли, яъни дамлама мешлардан ясалган сол кўринди. Мана, сол бандаргоҳда тўхтади. Солдаги «меҳмонлар»нинг соч-соқоли ўсган, кўзлари киртайган, уст-бошлари кир-чир бўлиб, улардан бирининг ярадор қўли белбоғига танғилганди. Қўли яраланган киши Иброҳимбек бўлиб, унинг ёнидаги икковлоннинг бири — қўрбошининг шахсий соқчиси Соиб, иккинчиси — бекнинг шахсий котиби Аҳмадали эдилар.

Иброҳимбек ва унинг йигитлари соҳилга қадам қўяр-қўймасларидан:

— Қўлингни кўтар! Совет ҳокимияти номи билан қамоққа олиндингиз! — деган буйруқ янгради.

Иброҳимбек турган жойида қотиб қолди. У қизил аскарлар формасини кийган, фуражкасидаги қизил юлдузи чўғдай порлаб турган, тўппонча ўқталган кишиларни кўрди-ю, нима гаплигини дарҳол тушунди. Шерикларига тезгина нимадир деди-да, биринчи бўлиб қўлларини кўтарди. Бекнинг икки ишончли кишиси ҳам қўлларини кўтаришди. Абдулла Валишев раҳбарлигида Муқим Султонов ўзининг уч жангчиси — Қорахон Сардоров, Абдураҳмон Алимардонов, Холиёр Исоев билан Иброҳимбекни асир қилиб олди.

Иброҳимбек Эсонбой қишлоғига келтирилди. У энг аввало:

— Менга овқат беришларингизни сўрайман, — деб илтимос қилди.

Ҳадемай каттакон лаганда буғи чиқиб турган палов келтирилди. Тўхтовсиз паловхўрлик қиларкан, арслон келбатли Иброҳимбек атрофида борган сари кўпроқ тўпланаётган одамларга аҳён-аҳёнда еб қўйгудек қараб қўярди.

Обдон қорни тўйган Иброҳимбек ниҳоят, Валишевга қараб тўнғиллади:

— Энди мени сўроқ қилишингиз мумкин, тақсир.

— Мен сизни сўроқ қилмайман, — совуққонлик билан деди Абдулла. — Сиз совет суди олдида жавоб берасиз, Чақабоев.

Оператив гуруҳ асир олинган Иброҳимбек ва унинг икки ишончли кишиси билан Эсонбойдан чиқдилар.

Орадан бир неча соат ўтгач, Тошкентга шундай мазмунда телеграмма берилди: «Бугун, 1931 йилнинг 23 июнь куни соат 12 дан 30 дақиқа ўтганда Эсонбой қишлоғи ёнида Иброҳимбекни қўлга олиш операцияси тугалланди. У ва унинг икки ишончли кишиси қамоққа олинди».

Тошкентдаги суд биноси... Бирин-кетин сўзга чиққан гувоҳлар Иброҳимбек ва унинг одамлари қилган бедодликлар ҳақида кўрсатма бердилар.

Мана, Иброҳимбек бошини қуйи солганича ўтирибди. У минглаб бегуноҳ кишиларни ўлдирган, ўнлаб қишлоқларни ёндирган, талаган. Қилган жиноятларига яраша жазо берилишини билгандай, ранги оқариб кетган. Унга сўнгги сўзни беришди.

— Совет Иттифоқи ҳудудига бостириб кириш учун Афғонистон шимолига жўнаб кетарканман, — деди Иброҳимбек Чақабоев, — собиқ амирнинг миллатлар лигасидаги вакили Юсуфбой Муқимбоев Бухорони амир қўлига қайтариш ҳақида қарор қабул қилинганини менга айтганди. Бунинг маъноси шулким, чет давлатлар менинг Совет ҳокимиятига қарши курашимда қуролли ёрдам кўрсатишлари керак эди. Бундан ташқари, чегарадан ўтарканман, маҳаллий аҳолининг қўллаб-қувватлашига катта умид боғлагандим. Аммо амалда бунинг тескариси бўлиб чиқди. Тожикистоннинг ўзида ҳам халқ менга ҳеч қандай ёрдам кўрсатмади. Меҳнаткаш омма Совет ҳокимиятини қаттиқ туриб ҳимоя қилишини ҳисобга олмаганим учун ҳам ютқаздим. Бу менинг мудҳиш хатоим, эҳтимолки, фожиамдир. Буни эътиборга олмаган ҳар бир давлат, ҳар бир қўшин, ҳар бир саркарда, ҳар бир сиёсатдон муқаррар енгилгусидир».

Босмачилик ҳаракатининг сўнгги йирик йўлбошчиси Иброҳимбек Чақабоев ҳарбий трибунал ҳукми билан қатл қилинди.

* * *

Поезд ғилдираклари бир меъёрда «тақа-тақ» қилиб, йўл босарди. Абдулланинг назарида Москвага яқинлашганлари сайин ғилдиракларнинг тарақлаши қандайдир қувонч изҳор этмоқда эди.

— Москвага етиб келдик, ўртоқлар! — тантанали равишда эълон қилди у ва сўнг оддийгина қилиб қўшиб қўйди. — Тайёргарлик кўринг. Юкларингизни, буюмларингизни унутманг.

У фойтун кутиб ўтирмади. Шошилмасдан, пойтахт кўчалари бўйлаб кета бошлади. Меҳмонхонага тун оққанда кириб келди. Ҳужжатларини расмийлаштирдида, донг қотиб ухлади. Барвақт ўрнидан туриб, ҳафсала билан соқолини тарашлагач, юзига кеча магазиндан харид қилган одеколондан сепди, мундирини обдан дазмоллади, путурдан кетган тугма қўнжли мўккисини ўртоқларидан вақтинча олган этикка алмаштириб, уни ялтирагунича тозалади.

Эрталаб соат ўн-у элликда Абдулла белгиланган жойда турарди. Унинг ёнида йигирма чоғли турли ёшдаги, ҳарбий ва гражданча кийинган одамлар бор эди. Ҳамманинг юзида ҳаяжон аломатлари. Пайдарпай фамилиялар тилга олинади. Унинг фамилиясини ҳам эълон қилишди. Абдулла ўрнидан сапчиб турди-да, ойнадай ялтираган паркетни ғижирлатганича, рўпарадаги каттакон залга кирди. Теварак-атрофда улкан узум бошларини эслатувчи қандиллар кўзни қамаштиргудек бўлиб нур сочади. Абдулла Нўъмонович Валишев Иброҳимбекни қўлга олиш бўйича операцияни муваффақиятли ўтказгани учун жанговар Қизил Байроқ орденини шу ерга қабул қилиб олиши керак эди.

Юксак ҳукумат мукофотини унга Михаил Иванович Калининнинг ўзи топширди. Бутуниттифоқ оқсоқоли чекистнинг бақувват қўлини маҳкам қисаркан, ундан сўради:

— Ўлкангизда ишлар қалай, ўртоқ чекист?

— Ишлар жойида, Михаил Иванович, — ўзи учун мутлақо бегона овозда гапирди Абдулла.

— Модомики у ердаги чекистларнинг ҳаммаси ҳам сиздек шер йигитлар экан, бунга ишонса бўлади, — ЦИК Раиси кулди. Кейин жиддий оҳангда деди:

— Раҳмат, ўртоқ Валишев. Сизга большевистик миннатдорчилик билдираман.

М. И. Калинин шундай деб Валишевнинг кўксига орденни тақиб қўйди.

А. Валишев Москвада бир неча куннинг қандай ўтганини билмай қолди. Пойтахт билан хайрлашиш унга оғир бўлди. Аммо Ўзбекистон деб аталмиш юртда уни катта ва масъулиятли ишлар кутаётганди.

Бу юмушларни бажариш учун у ўз устида янада қаттиқроқ ишлаши, бутун кучи, ғайратини ўзи танлаган хизматга сарфлаши керак. Буни у яхши тушунар, ҳам маънавий, ҳам жисмоний жиҳатдан тайёрланарди. Шу боисдан, у Тошкентга қайтгач, мутлақо бегона бўлган тилни тиришиб ўрганиб, ҳар қандай кишини ҳам қўрқувга солувчи «чегарадан ўтиш» сўзларига кўникишга уринди. Нега? Чунки у Ватан манфаатлари йўлида махсус топшириқ бўйича «чегарадан ташқари»да ишлаши керак эди.

ХОТИМА

Абдулла Валишев Ватан топшириғини шараф билан бажариб, юртига эсон-омон қайтди. Давлат хавфсизлиги органлари ветерани, СССР Фахрий чекистининг кўксини безаб турган орден ва медалларнинг тарихи бир китобга мавзу бўлгулик. Бу мукофотлар елкама-елка туриб ишлаётган ўнлаб кишиларнинг меҳнатига берилган баҳо. Мамлакат довюрак ўғлонларини яхши билади, аммо ҳозирча уларнинг исми-шарифини сир тутади...

Шерали СОКИН,
Виктор ДЕНИСОВ.

[1] ГПУ — Давлат сиёсий Бошқармаси.

[2] Халқ лашкарлари 20-йилларда қизил таёқчилар номи билан машҳур бўлганлар.

ТВ

6 АПРЕЛЬ — ЖУМА

● ЎзТВ I

17.30 «Сизга бахт тилаймиз». Телефильм. 18.00 Кўрсатувлар программаси. 18.05 «Остонамга эртак келиб қўнди». «Ҳамма учун қурилган уй». Мультфильмлар. 18.30 «Ёшлик» студияси кўрсатади. «Устозлар». В. И. Ленин номидаги Тошкент Давлат дорилфунунининг 70 йиллигига бағишланади. 19.00 «Баҳорнинг бир куни йилга татийди». 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.45 «ЎзССР Ички ишлар вазирлигининг матбуот маркази хабар қилади». 19.55 «Фарғона лавҳалари». Кинокўрсатув. 20.30 Москва. «Вақт». 21.00 «Оталар сўзи — ақлнинг кўзи». 21.55 Кинолавҳа. 22.00 «Ахборот». 22.20 «Одобнома». 22.35 «Ўзбекистон композиторлари». Дони Зокиров. 23.40 Янгиликлар. 23.45 Кўрсатувлар программаси.

● ЎзТВ II

18.05 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Бизнинг уй, уни ўзимиз асрашимиз керак». Бевосита мулоқот. 19.05 «Томошабин бўлиш санъати» (рус тилида). 19.45 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Эътиқод».

ФРУНЗЕ КЎРСАТАДИ:

20.30 Москва. «Вақт». 21.00 «Шу куннинг мавзуида». 21.15 Чет эл фильмлари экрани. «Бу киши ким?» Бадиий фильм (рус тилида).

● МТ I

6.00 «120 минут». 8.05 «Бўталоқ ва хўтик қандай қилиб мактабга боришди». Мультфильм. 8.15 «Олтин шайба» клуби соврини учун. 9.00 «Инсон ва қонун». Ҳуқуқий видеоканал. 10.15 «...16 ёшгача ва ундан катталар». 11.00 «Умринг боқий бўлсин, Ер!». Экологик программа. 12.00 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати.

* * *

15.15 «Яшил чироқ». 15.45 Болалар учун фильм. «Муз устидаги чумчуқ» (М. Горький номли киностудия). 16.45 «Узоқ ўтмишда». Кўчманчи қирғизлар урф-одатлари ҳақида. Фрунзе шаҳридан кўрсатилади. 17.20 СССР халқ артисти Е. Н. Гоголева рус ва совет авторларининг шеърлари ва насрий асарларини ўқийди. 18.00 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати. 18.30 Тараққиёт. Ахборот. Реклама. 19.00 А. Оннегер. Шекспирнинг «Бўрони»га ёзилган прелюдия. СССР Маданият вазирлигининг Давлат симфоник оркестри ижро этади. Дирижёр — СССР халқ артисти Г. Рождественский. 19.10 В. И. Ленин таваллудининг 120 йиллигига. «В. И. Ленин портретига чизгилар». Кўп серияли телевизион бадиий фильм («Экран»). 1-фильм — «Номма-ном овоз бериш». 20.30 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати. 21.00 Коллаж (реклама, ахборот, эълонлар). 21.05 Долзарб интервью. 21.15 «Ниғоҳ». 23.05 «Бу бўлган... бўлганди...».

● МТ II

16.30 РСФСР шаҳарлари телестудиялари. «Отам ҳақида сўзлаб бераман». Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, СССР фахрий қутбчиси В. И. Абросимов ҳақида (Владивосток). 17.15 «Малахит қутича». Мультфильм. 17.35 Вьетнам артистларининг концерти. 18.00 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати (сурдо таржимаси билан). 18.30 **СССР Олий Советининг сессиясида.** 19.15 Хотира». Сергей ва Николай Радченко. 19.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Театрда». 19.45 «Монополия». Кичик корхоналарни ривожлантириш ҳақида. 20.15 «Ҳавас қилманг». «Строитель» кооперативи ва унинг раиси В. И. Туманов ҳақида телевизион ҳужжатли фильм премьераси («Лентелефильм»). 20.55 Ф. Шопен. «Интродукция ва тантанали полонез». 21.05 Коллаж (реклама, ахборот, эълонлар). 21.10 МТ хазинасидан. «Яшанглар!». Телевизион бадиий фильм («Грузия-фильм»). 1 ва 2-серийлар. Бадиий академия вице-президенти Д. С. Бистининг кириш сўзи билан бошланади. 23.30 Спорт ҳамма учун. 23.45 «Тикланиш». (Крекшинда, Л. Н. Толстой ҳузурида).

ЁШ МУХБИРЛАР ДОРИЛФУНУНИ ТИНГЛОВЧИЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

«Ёш ленинчи» рўзномаси қошидаги «Ёш мухбирлар» дорилфунунининг навбатдаги машғулоти шу йил 6 апрель, жума куни соат 17.30 да редакция биносида ўтказилади.

Муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

«Ёш ленинчи»
«Молодой ленинец» орган ЦК ЛКСМ Узбекистана
Издается на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ.
ТЕЛЕФОНЛАР: ҚАБУЛХОНА — 32-56-56
ХАТЛАР БЎЛИМИ — 32-54-65.
513500 НУСХАДА ЧОП ЭТИЛАДИ. ИНДЕКС: 64607.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Р — 04185. Д. — 23209.